YENİ UFUKLAR

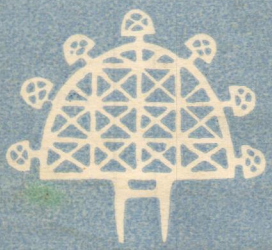

Her Şey Boyuna Akıyor ..... Musa Baran
Yunan Ozanlarından Çeviriler ..... Oktay Rifat
17 Nisan Köy Enstitüleri Bayramı ..... S. Eyuboğlu
Olaylar İçinde ..... Samim Kocagöz
Ismarlama ..... Melih Cevdet Anday
Arap Saçı ..... Çetin Altan
Striptiz Yapan Kız ..... Bertolt Brecht
Ayyıldız Sembolü ..... Halikarnas Balıkçısı
Az Gelişmiş Ülke Edebiyatı ..... Orhan Duru
Tehlikeli Neticeler ..... Vazife Gazetesi
Kötü kişiye Övgü ..... Suat Taşer
Filozofça Düşünceler ..... Diderot
Kırkdört ..... Üstün Akmen
Manifestolar ..... Muzaffer Erdost
Hayatın Doğuşu ..... R. Garuady
Yufka Yürekli Kıral ..... F. Herczog
Nisan Çılğını ..... Nursen Karas

CİLT : 11
SAYI : 132

MAYIS
1963

ÇAN YAYINLARI
arasında
Yeni Çıktı

1. Albert Bayet
**B İ L İ M
A H L Â K I**

Çeviren:
V. Günyol

Fiyatı : 5 Lira

2. Jean - Paul Sartre
**Ç A Ğ I M I Z I N
G E R Ç E K L E R İ**

Çevirenler:
S. Eyuboğlu
V. Günyol
2. Baskı

Fiyatı : 5 Lira

o

Çıkıyor
Franz Kafka
DURUŞMA

Çeviren :
S. Eyuboğlu
2. Baskı

Fiyatı : 5 Lira

YENU : 21

YENİ UFUKLAR

Aylık sanat, düşün
dergisi
Kurucusu :
Orhan Burian

o

Sahibi :
Mihrimah Cemiloğlu
Yazı işlerini fiilen idare eden:
Oğuz Arıkanlı.
İdare yeri : Boyacı Ahmet
So. Nuribey Han, oda 4 - 02
Çemberlitaş - İstanbul

o

Yazışma ve Havale
adresi :
P. K. 1034
Galata — İstanbul

A b o n e :
Yıllık ..... 12 TL.
Altı aylık ..... 6 TL.

o

Bu sayıyı hazırlayan :
Vedat Günyol

o

Basıldığı yer :
Gün Matbaası
Istanbul

YIL : 1963 YENİ SAYI : 132

UFUKLAR

AYLIK SANAT, DÜŞÜN DERGİSİ
Kurucusu :
ORHAN BURİAN

«HER ŞEY BOYUNA AKIYOR»

«Efesli Heraklit»

Musa Baran

Hey gidi dünya hey!...

Denizdi bir zaman bu ovalar. Balıklar oynaşırdı, martılar uçuşurdu Artemis tapınağı üstünde. Konar kalkar, ırayıp giderlerdi açıklara doğru yelkenlilerin ardından. Mor zambaklara ak kelebekler konmuşca güzeldi yelkenliler. Her şey güzeldi, arıydı, tatlıydı. Yeşil dağlara yaslanmıştı Efes. Sokakları mermer döşeli, damlarında al kiremitleri, bacaları tüterdi duman duman. İki bin beş yüz yıl geçti aradan, gerisi kimin aklında kalır?...

Bir de Heraklit'i vardı Efesin. Toplumdan ayrı baş çekmiş, özüne yönelmiş, derin düşüntüler arasında Artemis tapınağının gölgesindeydi. Bir derdi vardı büyük. Ama dağlardan daha büyük Yığın olmuş insanlar, paldır küldür bir gidişleri var; nereye, neye; bilen, eden yok. Öğretiler boşuna hep. Kanunlar yapılıyor uyan, uygulayan yok. «Yurddaşlar kanunları için surlarda döğüşür gibi döğüşmelidir.» Diyor Heraklit, duyan yok. Hep öyle değil mi?

— Neye yapıyor öyleyse kanunları insanlar?

— Bilmem ki, demirci maşayı neye yapıyorsa...

«Sağ düşünceli olmak en büyük meziyettir.» Diyordu Heraklit. İyimser olmalı kişi, yüzü gülmeli, gözleri ışımalı umut umut. Hani ya? Berber beğenmez oldu tıraş bilmeyenler. (1) Lincoln «Kendinde o kudreti görmeyenler hiç bir zaman tenkid hakkına sahip değildirler.» desin istediği kadar. Dillerin kemiği mi var? Kötümser olduktan sonra kişi.

— Neden haddini bilmiyor insanlar? Çizmeden yukarı çıkıyorlar boyuna.

— «Hadsizliği söndürmek yangını söndürmekten çok daha gerektir.» Demişti Heraklit ama, yangın boyuna büyüyor, bir kova su serpen bile yok. «Benim» yarışında herkes. Usu erenler, gücü yetenler de «Neme lâzım» deyip geçiveriyorlar. Bu gidiş iyi gidiş değil doğrusu...

Daha neler demedi Heraklit. Onu duyan bile olmadı. Yığın (2) yığın akıyordu insanlar.

— Onlarla birlik sürüklenip gitmeli miydi acaba?

— Yook; çocuklarla aşık oynaması daha iyi dedi Heraklit, öyle yaptı. O hoşnut çocuklar mutluydu. Oynuyorlardı şakır şukur. Kimseye zararları yoktu ki. Ama ona da kem baktı gözler. Yüzler gülmeye güldü, güldü ama, alaylı alaylı. Yalan yalan. Tıpkı politikacılar gibi. Şey gibi canım, bilmeyecek ne var bunu. Tanrının bildiğini kuldan mı saklayalım şimdi. Öyle gülüverdiler işte Heraklit'e. Ulu Bilgin sızılar içinde kütürdeyen belini doğrulttu, «Ne şaşıyorsunuz reziller, yoksa böyle yapmak sizinle birlikte devlet idare etmekten daha iyi değil mi?» deyip uzaklaştı.

— İyi ki, tutup döğmediler onu. İki bin beş yüz yılın ardında şeyi döğüşleri gibi. İleri mi, geri mi akıyor bu sel, bilinmiyor ki...

— Gerçekten kötü gidiyordu devlet işleri o zamanlar. Savaş korkusu da vardı üstelik. Barış için çareler arıyorlardı. Kürsülerde konuşanlar vardı saatlar boyunca barış üstüne. Doluya koyuyorlar almıyor, boşa koyuyorlar dolmuyordu. Heraklit'e danıştılar nedense kırk yılda bir. Ulu Bilgin ağır başlı, ağır adımlarına basa basa kürsüye geldi, bardaktaki suya arpa unu ekeledi, çöple karıştırdı, ama çöple, içti, gitti...

Apaçıktı anlamı bunun. Aza kanaat etmeli, pahalılıktan kaçınmalı, sonra da barışı beklemeli. O kendiliğinden gelir, demek istiyordu Heraklit. Doğruydu. O zamankiler de inandılar doğru olduğuna. Ama sel yine bildiği gibi akıyor, yığın öylesine sürükleniyordu bu selin önünde. Bin yılların ardında değişen ne var ki? Dinden, imandan bile geçiyorlar da modadan geçemiyor insanlar.

— Din deyince usuma düştü. Efesin Artemisi ulu muydu gerçekten? (3)

— Ha, öyle diyordu Efesliler. Büyük söz etmişlerdi ama. Aziz Paulus'u umursamamışlardı. Sel öyle bir aktı ki, imparatorlar bile önüne geçemediler. Ne Artemisi kaldı Efesin, ne de yedi harikasından biri antik dünyanın. Şu kurbağaların öttüğü, sazların hışıl hışıl ses verdiği batakta Tanrının harika bir evi olduğuna inanabilirmisin şimdi? Kimbilir ne emek vermişler, ne göz nuru dökmüşlerdi Efesliler? Heraklit bile o tapınağa adamıştı kendini...

Yüzyılların ardı sıra Artemis tapınağının başucunda koca bir bazilika yükseliverdi. Harika demiyorlardı ona, ama dağ dağ kubbeleri vardı. Tek Tanrıya inanmıştı insanlar. Başka düşmanları da yoktu Onun hani. Ama sel onu da silip süpürüverdi. Zaman onu da yedi, bitirdi.

Müslümanlık çıkageldi ardından. Hiç olmazsa bir şaheser yarattı Onlar da. İsa Bey camisini yaptılar. Görüyoruz ki, o da ören olup gider...

Ayasuluk tepesine çıkıp da, onlara bakıp bakıp şöyle bir düşünse usu eren kişi, üstelik neler söylendiğini, neler adandığını şu tanrılar uğruna, ne umutlar bağlandığını, usu donakalır. Her şey yalan olmuşca bomboş ortalık şimdi. Güdülmeye muhtaç olanların tesellisi gibi geliyor bana bu düşüntüler, söylentiler. Ne Apollonu kaldı, ne de Artemisi dünyanın. Zeus'un bile hükmü geçmez oldu. Ölümsüz diyorlardı ölümlüler onlara. Oysa ölümlüler öldürdüler ölümsüzleri.

Ooff... Ne karmakarışık işler bunlar?

— Dur hele Dostum, dahası da var. İsa diye görünen gerçek Tanrı mıydı dersin? Bâzıları Ali diyorlar ona, acaba hangisi? Oysa ikisi de öldüren ölümlüler, hatırlıyor musun?

Geç babam geç. Tanrı, Tanrı olur da ölür mü hiç? Kişinin gücü yeter mi Onu öldürmeye? Kendi kendilerine gelin güvey oluyor insanlar. Tanrı deyip yaratıyorlar, tapıyorlar, sonra da olmadı deyip bozuveriyorlar.

— Ne!... Tanrı yok mu dersin?

— Elbette var. Ama gökte değil, yerde, şurda, burda değil; seven gönüllerde...

Duymadın mı? Titov bile Tanrıyı bulamamış fezada. Bakma, biz insanlar güne muhtacız da göğe doğru uçmak isteriz hemen. Bitkiler de öyle değil mi?

— Bu sel hep böyle bozbulanık mı akacak dersin?

— O, aslında bulanık akmıyor. Bulandıran biziz onu. Hani «sen-ben» yarışı yok mu; işte o süregittikçe, «Hırs» denen canavar gönülleri yeyip durdukca; çaresiz, her şey böyle akacak.

— Ne yapmalı öyleyse?

— Heraklit gibi aşık oynamalı ya da sevmeli. (4)

— Dinsiz derseler?

— Sanatla, bilimle uğraşmalı. (5)

— İbadet?

— Sevmeli dedim ya. Ağaç dikmeli, (6) şiir yazmalı, sonucu dünyayı bulduğundan daha güzel terketmek düşüncesiyle uğraşmalı insan. (7) Nasıl olsa bu nehirde iki kere yıkanamaz kişi. (8) İşte Efes. Priene, Miletos da öyle o yanda. (9) Belli, kimseye kalmaz bu dünya. Hiç olmazsa sevmeli dostum, sevmeli...

Alt Notlar :

(1) Bayramdan bayrama bir traş olan Berbere gelir de dükkân beğenmez. **Kazak Aptal**

(2) Heraklit'in deyimi. Heraklit M.Ö. 540 — 480 yılları arasında yaşamış tabiat felsefesini savunmuş ulu bir bilgindi.

(3) Hz. İsanın havarilerinden Paulus Efeste büyük tiyatroda Hristiyanlık üzerine konuştuğu zaman Efesliler «Efesin Artemisi uludur» diye bağırmışlardı. Paulus da bir kale burcuna hapsedilmişti.

(4) «Gerçek sevmektir» demişti Mevlâna.

(5) «Sanat ve ilim adamının zaten dini vardır.» **Goethe**

(6) «Bana bir din göster ki ibadeti ağaç dikmek olsun.» **Atatürk**

(7) «Hayatta muvaffak olmuş insan, doğru yolda

yürümüş, çok gülmüş, çok sevmiş, akıllı insanların hürmetini, küçüklerin sevgisini kazanmış, yerini - işini muhafaza etmiş, giriştiği işlerde başarı kazanmış, dünyayı bulduğundan daha mükemmel terketmek düşüncesile gayret sarfetmiş, hiç olmazsa bir çiçek yetiştirmiş, bir şiir yazmış veya bir ruh kurtarmaya muvaffak olmuş insandır.

Hayatta muvaffak olmuş insan tabiatın güzelliğini takdir etmekten asla geri kalmamış, yanıbaşında daima daha güzeli, daha iyiyi aramış, bunlara misal olarak da kendini gösterebilmiş insandır.»

Robert Louis Stevenson

(8) «Bir nehirde iki kere yıkanılmaz.»

Heraklit

(9) Söke ovasındaki antik şehirler. Her şey yıkılmış hiç'e dönmüş ortalık.

o

Yakında

ÇAN YAYINLARINDA Çıkıyor

1. Thomas Morus
U T O P İ A
Çevirenler :
S. Eyuboğlu
M. U r g a n
V. Günyol

2. René Maublanc
Roger Garaudy
ÖZGÜRLÜK SORUNLARI
Çeviren :
V. Günyol

3. Oktay Rifat
İ K İ L İ K

4. Mahatma Gandhi
D O Ğ R U L U K Y O L U N D A
Çeviren :
V. Günyol

YUNAN OZANLARINDAN ÇEVİRİLER :

BİR BALIKÇI İÇİN

Giritli Sodamos denizde boğuldu.
O bir ağ bilirdi, zavallım, bir de su.
İşte böyle, deniz kudurdu mu bir kez.
Gözü yoksul balıkçıyı bile görmez.
(?)

o

SIR

Semiramis ecenin surları sanki,
Seni benden ayıran şu ince fistan.
Gel atalım urbaları üstümüzden,
Et ete sarılalım, anadan doğma,
Kavuşmadık yerimiz kalmasın, güzel!
Göğsün göğsümde, dudakların ağzımda
Susalım; sessizlik ve sırdır ötesi.

Mabeyinci Pavlos
(İ. S. IV. Yüzyıl)

İKİ DOST

Bu taşı Glokos dikti,
Dostu, canı ciğeri,
Sinoplu Teognis'e.

Simonides
(İ. Ö. 556-467)

o

ORFEUS İÇİN

Hadi çağır bir türkü de dağlar, meşeler,
Kurt kuş yanına gelsin bakalım;
Hadi çağır bir türkü de fırtına dursun,
Azgın deniz yatışsın, kolaysa!
Orfeus, sonunda sana da oldu olan!
Az mı göz yaşı döktü Musa'lar,
Ardından az mı ağladı, döğündü anan!
Bizlerin evlât acısı hiçmiş!
Tanrılar bile kuzularını, ölümün,
Alamazlarmış demek, elinden!

Sidonli Antipatros
(İ. Ö. 175-100)

17 NİSAN KÖY ENSTİTÜLERİ BAYRAMI

Sabahattin Eyuboğlu

17 Nisanı yıllardır sözle kutluyoruz yalnız. Bir zamanlar 17 Nisan biten ve başlanan işlerin müjdesiydi. Yeşertilen topraklar, örülen duvarlar, ışığa çevrilen sular, sevinçli horonlardı 17 Nisan. O da söz bayramı, sözde bayram oldu bir çok bayramlarımız gibi. Ama beterin beteri var: Susmak var. Susmamak için konuşuyoruz.

Köy Enstitüleri üstüne söylenmedik, hem de tekrar tekrar söylenmedik ne kaldı bilmem. Neyin, niçin, nasıl yapıldığı, niçin nasıl yıkıldığı bir bir açıklandı. Yalanlara, iftiralara, curnallara sabırla, belgeler rakamlarla, alın aklarıyla cevap verildi. Kirby'nin kitabıyla gerçekler objektif batılı gözle de açıklandı. Kös dinleyenler kös dinlemekte devam ededursun, aldatılmış iyi niyetli yurttaşlar ayılmaya başladılar. Çok geç de olsa aydın gençlik, Enstitülerle, bindiğimiz ne yeşil ne mutlu bir dalı kestiğimizi anladı. Bu arada gençlik, daha önemli olarak şunu da anladı ki, Köy Enstitülerine oynanmış olan oyunun arkasında Atatürk devrimlerine, çağdaş bir halk devleti olma çabalarımıza oynanan büyük oyun vardır, ve her iki oyunu oynayanlar, hangi partiden olursa olsunlar (ne yazık ki böylelerinin olmadığı yer pek yok) aynı kafada olan, aynı çıkarları güden ve gercilerle aynı pazarlığa giren kimselerdir. Köy Enstitülerine karşı girişilmiş olan amansız savaş bu açıdan ele alınmalıdır. İstanbuldaki köşelerinden, köye gerçekten giremeyen okullara değil, giren kara kitaplara, kara cübbelere de değil, yalnız Köy Enstitülerine, köye gerçekten ve Atatürk ilkeleriyle giren

Köy Enstitülerine ateş püsküren Osmanlı uleması kalıntılarının durumu daha iyi anlaşılır o zaman.

Sorarım size: Yirmi yıldır Köy Enstitüleriyle sinsice ya da açıkca savaşmış, yıkıldıklarına sevinmiş, yeniden açılacak diye de ödleri kopanlar arasında Atatürk'e devrimlere gerçekten bağlı bir tek kişi gördünüz mü? Hangisi Köy Enstitülerini istemez de köyleri daha kestirme daha akla yakın bir yoldan uyaracak, bitlerini, pirelerini, softalarını ayıklayacak, bin yıllardır aranmamış haklarını arayacak, bir başka tip kurum ister? Hangisi köylerin yürekler acısı halinin, yolunmuş soyulmuşluğunun, yanmış kavrulmuşluğunun açığa vurulmasından, hastalığımızın adıyla, sanıyla söylenmesinden yanadır? Köy Enstitülerinin düşmanı olup da yoksullardan, yâni Türk milletinin büyük çoğunluğundan yana olan bir tek insan gösteremezsiniz.

Daha ileri giderek şunu söyliyeceğim: Köy Enstitülerimizin vakitsiz kurulduğunu, bu kurumların köylüye yük olduğunu, bilgisiz, saygısız, ukalâ bir takım gençler yetiştirdiğini, Köy Enstitülerinin değerleri yanında kusurları da olduğunu, ya da bilimsel incelemelere dayanmadığını söyleyenler yok mu, onlar da göründükleri kadar iyi niyetli değillerdir. Bir kurumun daha iyi olmasını gerçekten isteyen kişi, o kurumun temelleri yıkılırken soyut, basma kalıp, gerçek üstü eleştiriler yapmaya, övütler vermeğe kalkmaz. Bu tip eleştirmenler yeni Türkiyenin ileri atılışlarını tavsatmakta curnalcılardan aşağı kalmıyorlar aslında. Katılmadıkları devrimleri sözde bilim adına küçümsemenin sorumsuz keyfi çinde oldukları bellidir sözlerinde, yazılarında.

Türkiyede Köy Enstitülerinin rahatsız ettiği insanlar, bütün devrimlerin rahatsız ettiği insanlardır: Hacılar, hocalar, ağalar, para babaları, eski bey paşa oğulları, medrese kalıntıları, ulema bozuntuları ve bunlara yaranan veya kananlar. Atatürk Anadolu halkıyla birlikte İstiklâl Savaşını yalnız dış sömürgenlere karşı değil, bu iç sömürgenlere karşı da kazanmıştı. O sağken süt dökmüş kedi gibiydi hepsi. Sonradan yoksul ve bilgisiz yurttaşla-

rımızın dertleriyle güçlenip aslan kesilmeğe başladılar. Din iman gitti, ahlâk, Türklük gitti, Türkçe gitti yaygaralarıyla oy avına çıktılar ve olanlar oldu. Halk dostunu düşmanını ayırt edemez oldu yeniden. Kendi adına kurulan parti de devrimlerden öden verme yolunu tutunca işler büsbütün karıştı. Kendilerini kurtarmak için Köy Enstitülerini feda edenler bindikleri dalı kesmiş oldular. Devrimleri, büyük çoğunluğun yaşadığı köyde tepkicilere karşı koruyabilecek öncü güçler orada yetişiyordu. Yalnız onlar kara tahtadan kara toprağa inip, sözden işe geçip devrim düşmanının, yâni sömürgenin karşısında ayakta durabileceklerdi.

Atatürk devrimleriyle Köy Enstitülerinin kader birliği 27 Mayıstan sonra daha iyi anlaşıldı. Ne var ki, bugünün politik ortamında Köy Enstitülerinin tepeden inmesi beklenemez, inmesi doğru da olmaz. Beklenecek şey, sağlanmasına çalışılacak şey, devrimler gibi Köy Enstitülerine de halkın sahip çıkmasıdır. Bu da karamsarların sandığı kadar ham hayal değildir. Zamanın devrimlerden ve Köy Enstitülerinden yana çalışması bir yana, her ikisine karşı koyanların iplikleri pazara çıkmak üzeredir. Halk aldanmasına aldanır, ama er geç de görür aldatıldığını. Demokrasiye inanmak, halkın sağduyusuna inanmaktır. Bütün mesele bu sağ duyunun önüne gerçeklerin yalansız dolansız serilmesinde. Hükûmetten bunu yapmasını, ya da aydınların bunu yapmasına engel olmamasını beklemelyiz. Doğrusunu isterseniz 27 Mayıstan bu yana hükûmetler bu yola az çok girmişlerdir. Sosyal gerçeğimiz ne zaman bugünkü kadar dökülebilmiştir ortaya? Ne var ki devrimcilerin yayma ve duyurma imkânları gericilerinkinden çok daha azdır yine. Köyün karanlığına gitmekte yarışı gericiler kazanıyor eskisi gibi. Yılmamak, susmamak, halkı uyarmanın yollarını aradıkça aramak gerek. Halkın isteğiyle yeniden açılacak olan Köy Enstitülerine selâm.

OLAYLARIN İÇİNDE

Samim Kocagöz

Karanlıkta oturmuş onları seyrediyorduk: Öylesine mutlu, öylesine sevinçliydiler ki.. Genç kızla delikanlının buluşmaları, ilk karşılaşmaları, Paris'in bir bucağındaki yaşantıları, içimize bir bayram havası vermişti. İki yakamı görebilsem, çoğu kişinin gözleri yaşlıdır şimdi, diye düşünüyordum. Renkli bir Fransız filmiydi. Hikâyesi, perdeye iyi uygulanmıştı. Tam oyunun mutlu akışı, beklenen sonuca ulaşacaktı ki, bizim beklemediğimiz bir engel çıktı: O güzel, sarışın kızcağız, birdenbire bir otomobilin altında kalıverdi caddede. Dondum kaldım. Işıklar yanınca baktım: Bütün seyircilerde bir karış surat. Homurdananlar var. Üstbaşımızda oturan, orta yaşlı, kalın kara bıyıklı bir yurttaş, yanındaki karısına öfkeyle,

«Hay içine... böyle filmin de...» diye okkalı bir küfür saldı. Kadın,

«Keşke gelmeseydik...» Dedi.

Adamın öfkesine hak verdim. Benim de içim burkulmuştu. Ama sıradan bir yurttaşın anlayışı, tutumu beni çok ilgilendirdi. Onu konuşturmak için,

«Ne yapalım, kaza geliyorum demez ki...» Dedim. Bana ters ters baktı :

«Yok arkadaş,» karşılığını verdi, «şimdi şuradan çıkarken sinamanın kapısı önünde birimizden birine otomobil çarpabilir. Ama seyrettiğimiz filmdeki kaza, sırf bizim keyfimizi kaçırmak için icat edilmiş... Paramızla keyfimizin içine...»

Düşündüm, haklıydı. Filmdeki olaylarla, sonundaki kaza arasında, filmi yapan kişi, gerçi bir ilinti kurmuştu. Ama bu bağ, akıl yolu ile geliştirilmişti. İnsanı sonucun böyle olması gerektiğine inandırmıyordu. Sadece, olabilirdi... Ama olmayabilirdi de. Filmin gelişmesi kazanın meydana gelmesini pek gerektirmiyordu.

Yıllarca önce okuduğum Sartre'ın hikâyelerini düşündüm. Hele bir tanesi vardı: İspanya'da bir ihtilâlciyi yakalarlar. Böylesine tesadüfe akıl ermez. Ama Sartre'ın

felsefesine, görüşüne göre bu sonucun böyle olması gereklidir.

Bu olayları niçin anlatıyorum? Sözü, toplumla, toplumun yaşantısı ile, toplum içindeki kişinin ve bunların ilişiklerinin sanata yönelmesine getirmek istiyorum: Kişiyi, toplumu, kişiyle toplumun ilişiklerini konu edinen sanat, önceden kurulmuş bir fikir düzeninin, felsefenin, verilmiş bir takım kararların kalıplarına sığdırılır mı? Bu yaşantıyı, insan yaşantısını, insanı, toplumu anlatırken, felsefe, verilmiş kararlar uğruna olayları, kişileri kuklalaştırmak değil midir? Bence, kişiyi, toplumu anlatan sanat; kişiyle, toplumla birlikte yaşantının, olayların içindedir. Önceden verilmiş bir kararla kişiyi, toplumu yönetmez, sadece yorumlar. Bu yorum da olayların psikolojisine, gelişmesine, kısaca insan yaşantısına uygun olmalıdır.

Tarih boyunca birarada yaşayagelen, toplumsal bir güç olarak ortaya çıkan insan, ekonomik etkenlerle, başını taştan taşa vurarak akan bir akar suya benzer. Kimi toplumlar, büyük durgun sulara kavuşmak için kaynaşır akarken, dökülür, dağılır gider. Kimi toplumlar, delicesine akıp kaynaşdıktan sonra ağır başlı nehirler olur, denizlere -büyük durgun toplumlara- karışır. İşte insanın, toplumla birlikte kaderi budur. Akmak, dökülmek, -ekonomik koşullar elverirse- durulmak. Toplumun kaynaşması, akışı içinde önce felsefe, dinler, insanların, toplukalarlar. Arkadaşlarını ele versin diye sıkıştırırlar. O da kurtulmak için baskıdan, bir yalan atar; arkadaşlarının mezrlıkta saklandıklarını söyler. Giderler, adamları orada mun yatağını, akış yönünü göstermeye, çizmeye çalışmışlardır. Bir başka deyişle, insan kaderini ellerinde tutmak istemişlerdir. Ama felsefelerden bilime geçilmedikce, dinler bilimi kabul etmedikce, başarıları geçici olmuştur. Ancak 19. yüzyıldan bu yana bilim, insan kaderini yönetmeye, yörütmeye el koyabilmiştir. Kişinin, bireyin kaderi, toplumun gelişmesi, kaynaşması, yaşantısı kaderine bağlıdır. Ne Tanrısaldır, ne bir otomobilin altında kalma olayı ile yorumlanabilir. Tesadüfler, kazalar her gün ola-

gan işlerdir. Toplumun, giderek kişinin kaderi değil, ya akılsızlığı, ya da tetbirsizliğidir. Sanat bakımından tesadüflerin, kazaların yorumlanmasının bir değeri olup olmıyacağı tartışılabilir. Çünkü, tipik olan, en çok rastlanan değildir. Fakat en geniş ve belirli biçimde, belirli bir toplumsal gücün özünü deyimleyendir. Bence sanat, bu açıdan yoruma girişmeli, tipik olanı bu yolda aramalıdır.

Biz hikâyecilerin, romancıların, yazarken, teknik bakımdan faydalandığımız, basma kalıp, -biraz da aptalca- basit oyunlarımız vardır. Yazarların en ünlüleri bile teknik bakımdan bu oyunlara başvurur: Korkulu bir olay mı anlatılıyor? Hemen yağmur yağdıracaksınız, şimşekler çakacak... Ya da gece karanlığında köpekler uluyacak. Sevinçli bir olaya geçilecekse, ortalık günlük güneşlik olacak. İlkbahardı!. Yapraklar yeşermişti... diyeceksiniz. Hüzünlü bir hava estirmek istiyorsanız, Sonbahar'dan söz edeceksiniz. Yağmur çiseliyordu.. Diye tabloyu çizeceksiniz. Dekoru kurduktan sonra asıl anlatmak istediğiniz olayı anlatır, olayın, olayın içindeki kişinin ya da toplumun yorumunu yaparsınız. Okuyucu bu küçük oyunları, hiç farkına varmadan yutar, kabul eder. Ama düşünecek olursak, biraz da bu oyunları yazar yapmak, okur da yutmak zorundadır. Teknik bakımdan yapılan oyunların, aslında olayla, anlatılmak istenenle hiçbir ilgisi yoktur. Dekor için, eserin havasını tamamlamak için gereklidir. Biraz daha oyuna devam eder, biraz daha okuru aldatmaya gidecek olursak, yazımın başında anlattığım olay gibi, okurdan gelecek, seyirciden gelecek küfürlere razı olmak gerekir. Fırtınaya, köpek havlamasına, çiseliyen yağmura okur, diyelim ki ses çıkarmaz ama, durup dururken olayların ve yorumların gerektirmediği bir kazaya, ölüme, kaderdir, tesadüftür diye sarılıp ortaya atmak, okuru kızdırır. Onun bilincinin altında, tipik olanın her zaman, her yerde rastlanan olmadığı yazılıdır. Sanat eserinde, ölüm de, kaza da toplumun kaderine bağlanabilirse, birey için, kişi için önem kazanabilir. Kişinin, bireyin kaderi, toplumun içinde, toplumla birlikte yaşamasıdır. Sanatçının birey için, kişi için kader, tesadüf icat etmesi yadırganır elbette...

ISMARLAMA

Melih Cevdet Anday

Somerset Maugham yazı yazmaktan hiç hoşlanmazmış, bir yerde okumuştum, «Para kazanmak zorundan ötürü yazdım, yoksa bu güçlüğe katlanmazdım.» gibilerden bir söz ediyordu. Öyle pek güclü bir yazar değildir bence, ama zorla yazması, para kazanmak için yazması onu suçlandırmamızı gerektirmez sanırım. Niçin yazmış olursa olsun, bizi ilgilendiren sanatçının yapıtıdır. Romancıları, hikâyecileri, ozanları, roman, hikâye şiir yazmağa iten nedenler pek çeşitli olsa gerektir. Bu nedenleri bilmek, tam olarak bilmek, çok kez elimizde de değildir bizim. Sanatçı onu ya gizlemiş ya da başka türlü göstermiş olabilir. Bizim daha yakından inceleyebileceğimiz, sanatçının yaşlılığındaki, olgunluk yıllarındaki tutumu ve durumudur ki, çoğu kez orada bile yayayızdır. Shakespeare'in, ölmeden çok önce oyun yazmaktan vaz geçip bir yana çekilmesi, uzmanları bugün de düşündüren bir konudur. O koca sanatçı, yaşlılığında, demek ki en olgun çağında kalemi niçin bıraktı?

Gençlikte kimi zaman bir heves, bir oyun olarak başlıyan yazarlık, git gide vaz geçilmez bir tutku olur, yazarı bütünü ile kavrar, kendisi ile boğuşma durumuna getirir. A. Gide'in güncesi, bunu gösteren güzel bir örnektir. Onu okuyanlar, yazarın okunmakla ilgisini kesmiş, yalnızlığı içinde yazıyor olduğu sanısına bile kapılabilirler. Ama bu görüşü de savunmak kolay değildir. Okunmaktan bütün bütün vaz geçmiş bir yazar, güclü bir yazar düşünmek usumuza pek de yatkın gelmez. Ne var ki, edebiyatı bir zenaat gibi gören sanatçılara çok rastlandığı da düşünülecek olursa, konu bir az çatallaşır. Neden derseniz,

bu durumda içtenlik denilen şey, edebiyat, sanat ile edebiyatçının, sanatçının iç içe kaynaşmışlığı ortadan kalkmış olur. Demek sanatçıları bu açıdan iki kümeye ayırmak şimdilik yanlış olmaz : Sanatı, edebiyatı bir oyun gibi görenler, ile bir kendinden verme gibi görenler. Oyun dedimse, bilmem açmaya lüzum var mı, eğlence demek istemiyorum elbet. Bununla sanatın, sadece bir iş gibi görülmesini anlatmak istiyorum. Ancak o «oyun» sözcüğünün başka bir yerindeliği de var. Ortanda (sahnede) oynayanlar da birer sanatçı değil midirler? Ne yaparlar onlar? Oynadıkları role ellerinden geldiğince us ile sarılırlar, duygu ile değil; başka bir deyişle «duyurmak» tır onların işi, duymak ise çoğu kez duyurmağa engel olabilir. Rol sözcüğü de «sarılmak, bir şeye sarılmak» anlamına gelirmiş, bir yerde böyle okumuştum. Demek ortan sanatçısı, üstüne başka bir kişilik sararak oynuyor, onun bundan başka türlü davranmasına imkân var mıdır? E, şimdi öteki sanatçıları da bu açıdan düşünecek olursak, ortada «içtenlik» diye bir sorun kalmaz. O zaman Somerset Maugham'ın para kazanmak için yazması, ve Shakespeare'in yaşlandıktan, zengin olduktan sonra oyun yazarlığından vaz geçmesi daha iyi anlaşılır. Burada söylemek gerekir ki, böyle bir durum, ortaya çıkacak sanat yapıtının ille de kötü olacağı anlamına gelmez. Başka bir deyişle, bütün sanatçılardan, bütün yazarlardan, sanatlarını, uğraşlarını sevmelerini bekliyemeyiz, istiyemeyiz. Sanat, edebiyat, bütün işler içinde en güç işlerdendir: Kişinin yaşamını yiyip bitirirler. Benzetmek yanlış olmazsa, her savaşa gidenin savaş sevidiğini de söyliyemeyiz. Savaşa çok eskiden para için gidilirmiş. Sonra sonra şan şeref kazanmak için gidilmeğe başlanmış. Çağımız savaşlarında ise, korkan, korkarak kahraman olan, khraman olduktan sonra da yaşamağa küsen askerler görülmüştür. Biz bir sanatçının para kazanmak için yazdığını söylemesine kızarız da, ün kazanmak, adını dört bir yana duyurmak için yazdığını söylese kızmayız. Ün kazanmak tutkusu, para kazanmak zorunundan daha mı soyludur sanki? Sanatın, adam öldürmek demek olan savaşla elbette bir

benzerliği olamaz; ona karşıdır sanat, karşı olduğu için de savaşla savaşa girmiştir. Bunun böylece sürüp gideceği düşünülemez. Ama Kral Lear'de Shakespeare'in umutsuzluğu göze batacak gibidir; hiç de zorunlu olmadığı halde Cordelia'yı öldürmesi, toplumdan ne denli soğuduğunu gösterir. Bu, yaşlılığından oyun yazarlığına boş verip bir yana çekilmesini açıklamakta kullanılırsa, bilmem doğru bir yorum olur mu?

Ancak, sanatı, edebiyatı sevmediklerini söyliyen ya da öyle davranan sanatçılara, yazarlara da bütün bütün inanmamalı. Sanatı, edebiyatı sevmez görünmek, kötü sanatçılara, lâf ebesi edebiyatçılara karşı takınılmış bir tutum olsa gerektir. Sevgisini saklamakta bir erdem bulan aşık gibi, gerçek bir sanatçı da, içten gelen, onun bütün yaşamını kavrayan sanat tutkusunu elinden geldiğince gizlemekle sanata karşı duyduğu saygıyı ortaya koymaktadır. Faulkner Paris'e gelmiş de, Fransız edebiyatı üstüne kendisine sorular soran gazetecilere, «Hiç okumadım.» demiş... İnanılır şey midir bu? Olsa olsa sözü ayağa düşürmekten korkmuştur.

Valéry, ısmarlama şiir yazmaktan hoşlandığını söylermiş, «Hele, dermiş, ısmarladıkları şiirin uzunluğunu da söylerlerse bayılırım.» İşte, sanatın içtenliğine, sanatın bir ruh işi olduğuna karşı söylenmiş, inatçı sözlerden biri daha. Nurullah Ataç, Valéry'nin bu sözünü ele alarak, bir yazısında, «İnanmayın siz ona, diyor, kendi istediği şiiri ısmarlatır o.» Bu yorum, bana da doğru gibi göründü; ancak Valéry'nin o sözünde şiirin başka gizleri de saklı. Bir ozan şiirde her şeyi, her istediğini söyliyebilir. Ona dışardan karışan yoktur ve bu durum şiirin ne denli güç bir sanat olduğunu ortaya koyar. Şöyle ki, şiirde bütün iş, söyliyeceklerimizi ayıklamak, süzmek, bir seçmeden geçirmektir. Başka bir deyişle, başı boşluk içinde bir sıkı, bir düzen yaratmaktır. Bu sıkıyı, bu düzeni gene ozan koyacaktır. Denebilir ki, bir şiir yazmağa başlamadan önce, «Şunları yapacağım» demek değil, «Şunları yapmıyacağım» demek önemlidir. Böylece de ozan kendine bir sınır çizmiş olur. Valéry bu sınırı dışardan beklediğini

söylerken, durumu daha iyi anlatmak, kafalara sokmak istemiş olmalı. Ataç'ın da dediği gibi, kendine ısmarladığını, dışardan ısmarlanmış gibi gösteriyor. Bu bakımdan ısmarlama şiir olabilir, neden olmasın? Ama sanata bir oyun, bir zenaat gibi bakan, onu içtenlikle karıştırmaktan çekinen sanatçılara bile istemedikleri bir sanatı yaptırmak kimsenin elinde değildir. Sanatçı kendisine ısmarlanan sanata gönüllü olmalıdır.

o

BETEBE

MOZAİKLERİ
ŞEHİRLERİMİZİN
EVLERİMİZİN
ŞENLİĞİDİR.

Satış Mağazası : 22 21 11
Büro : 44 10 17
Fabrika : 21 18 41

YENU : 22

ARAP SAÇI

Çetin Altan

Anladık gazeteciyiz, anladık bir yerde gerçekleri halka duyurmak görevimiz ve ödevimiz ama hak verin ki, biz de etten kemikten yaratılma insanız. Bu suiistimallerden, bu küçümencik insan dedikodularından, bu pespaye dalaverelerden fecî şekilde sıkılmaya başladım. Dosyalar, dosyalar, dosyalar; vesikalar, vesikalar, vesikalar...

Herkes birbirine kızgın, herkes birbirine hırslı, herkeste sayısız kompleksler... Hepsinde kişiliklerine güvenemeyenlerin sıkıntıları, sakatlıkları, bozuklukları...

Ben ise size ne güzel şeylerden söz açmak isterdim. Bir Roma sabahından, Anday'ın son şiirlerinden, elektronik beyin çalışmalarından ...Bir küflü çarkın dişlerini yakamda hissediyorum ve sıkılıyorum. Bu mu insanlık, bu mu hayat, bu mu dünya sevgisi?...

Bilmem hangi bankanın sinek memuru, ürküntüleri içinde, İzmir'deki D.P. li bir kasaba, aramadan sormadan, dükkânı karşılığında yüzelli bin lira ödemiş. Oysa dükkânın arazisi başkasına aitmiş. Yüzelli bin liraya dükkân alınacak ve yerine bankanın şube binası yapılacak... Bu vesileyle de bir partili zengin edilecek. Ne var ki, arazi sahibi ortaya çıkmış. Bankadan hakkını istemeye başlamış.

Bütün bu düzensizliklere âlet olan kişi, şimdi Umum Müdür makamında... En yetkili ve en resmî makamların bu konuda hazırladıkları dosyalar önümde...

Bir millet bu kadar çalınmaz. Bir millete bu kadar kahredilmez. Ben gaddar bir adam değilim ve çok samimî bir itiraf, tavuk kesilirken bile bakamam, ama bu vesikaları okurken bütün acıma hissimi kaybediyorum. Türkiye-

nin gerçek düşmanlarını elini sıktığım insanlarda, ceketime dokunanlarda, selâmımızı alanlarda görmeye başladım. Bu ne korkunç bir insanlık, bir memleket düşmanlığıdır; affedin idrak edemiyorum... Bir yerde insan bâzı şeyleri yapamaz; bir yerde utanma, sıkılma, ne bileyim ben, insanı tutan bir iç kuvvet vardır. Bunlarda yok.

Havâsızca çalıyor, hayâsızca sırıtıyor, hayâsızca savunma maddeleri buluyor ve hayâsızca yaşıyorlar.

O dalkavukluklar, o yaranma çabaları, o hırsızlıklara göz yummalar, o ortaklıklar, o adam kayırmalar... Kimi soyuyor, kimin kanına ekmek doğruyorsunuz? Yarın çocuklarınızın da üzerinde yaşıyacağı Türkiye'nin...

Keşke gazeteci olacağıma başka bir şey olsaydım. Farkına varmadan yaşar, zeytinyağının pahalılaşmasına kızar, kahve dedikodusuyla vakit geçirir ve geçer giderdim. Ama bu meslek yüzünden gerçekleri ta en çirkef derinliklere kadar görüyor. Türkiye'nin neden bu hâle düştüğünü bütün nedenlerile seyrediyorum. İçtiğim suya, yediğim ekmeğe elim titreyerek uzanıyor. Dolaştığım yollar, sevdiğim İstanbul bir ihanet çenberinin kıskacında boyun büküyor.

Çalalım, vuralım, yutturalım...

Ve adamları da tanıyorum. Fütursuz, gergin mideli, duygusuz, bir yığın konfor budalası... Bir şey ödemeden en iyiyi, en güzeli, en rahatı almak isteyen bir şebeke... Topu topu üçyüz kişi... Civcivleri ve hempâlarıyla onbin, yirmibin... Benim memleketim ise otuz milyonu geçiyor...

Anlamıyor, görmüyor ve düşünmüyorlar...

Bunlara kendi kuyularını kazmakta olduklarını nasıl anlatmalı, nasıl öğretmeli, bilemiyorum... Ne demokrasi demokrasi, ne politika politika... İsmet Paşa bugünkü kafasına yirmi yıl önce sahip olamayışının suçunu, bizlere çektiriyor. Ne diyeyim, çok önem verdiği tarih onu affetsin...

Milliyet'den

STRİPTİZ YAPAN KIZIN DÜŞÜNCELERİ...

Şu çapraşık yeryüzünde bana düşen
Bir hizmetçi gibi, sanata hizmet etmek
Baylarımıza mutluluk dağıtmak bol keseden.
Ne mi düşünürüm
Soyunurken kurnazca zârif
Altın şamdanların mavi ışığında?
Hiç.
Onikiye geliyor saat. Kaçıracağım otobüsü.
Peyniri daha iyi öteki dükkânın.
Kendini nehire atacakmış şişko kız
Herifin bıçağı varmış.
Dolu değil. Oysa cumartesi! Gene onikiyi bulacak.
Gülümse biraz. Bir kepazelik hava burda.
Sus be herif, göstereceğim korkma. Aç kurtlar!
Kirayı nasıl ödeyeceğim...?
Unuttum bak sütçüyü de.
Bugece kıçımı göstermem.
Biraz sallamam gerekiyor ama. Sarı Köpek
Lokantasındaki yemek, yenir gibi değil. Kusacağım.

MUM STİK

- vücuda tazelik verir
- ter kokularını giderir
- tesirini 24 saat muhafaza eder

Yeni

hoş kokulu kolay kullanışlı

MUM STİK

BRISTOL MYERS Co. New-York.

Bütün eczane ve parfümeri mağazalarında arayınız.

AY YILDIZ SEMBOLÜ

Halikarnas Balıkçısı

Önceki yazıda Heksametron vezninden ve beş sayısının neden kutsal sanıldığından söz ettik.

Homer'den çok önce yarı efsanesel ozanlardan Musaeus (Orfe'nin çömezi sayılıyordu. Eflâtun bu ozandan büyük saygıyla bahseder) hep heksametron'la okurmuş şiirlerini. Heksametron İndo-Avrupasal bir vezin tipinden değildir. Homer zamanında Hittitler unutulmuştur. Amazonların, Hittit savaşçı kadın papazları olduğu sanılmaktadır. Hittitlerin, Hittitlerden öncekilerin, Hittitlerden sonra Maoniyalıların, Frigyalıların, Lidyalıların, Karya ve Lelegların bir de Girit Minoenlerin (çünkü batı Anadolu kıyılarına yerleşmişlerdi) Batı Anadolu kültürüne büyük etkileri oldu. Homer'e (ki ya Kolofon'lu, ya Sakızlı, ya da İzmir'liydi) Melesigenes dendiğine, ve Meles nehri de İzmir'de aktığına göre, Homer'in İzmirli olması İhtimali büyüktür. Homer- her kimse- Anadolu'da yüzyıllarca süregelmiş bir göreneğe uyarak İlyada ve Odisse'yi Heksametron'la okudu. Bu iki büyük yapıt Anadolu'ya yayıldıktan ancak üç yüz yıl sonra (İsadan önce 6. yüzyılda, Pisistratos zamanında Yunanistan'a geçti).

Anatanrıça başlangıçta, hem bâkire hem de ana sayılırdı (yani aynı zamanda hem bâkire hem de ana). Bunun nedeni belki yaradılışta görülen ikilikti. Örneğin, gece-gündüz, evet-hayır, dişi-erkek, tanrı-şeytan, vesaire gibi. Sonra ikiliklerin hemen hemen hepsi üçlük oldu. Örneğin sanat perileri başlangıçta ikiydi, sonra üç zerafetten (grace'dan) üç oldu, adları müz olunca da üç kaldılar, daha sonra (3 kerre 3) dokuz oldular. Ana tanrıçanın azbuçuk değişmişi ve gelişmişi olan Efes Artemisi'nin

başında üçlekliğini gösteren, ya birbiri üstüne üç tacı (ya da taç yerine başına bir kule konmuşsa) kulenin bir önde bir de yanlarda üç kapısı vardı. Bundan başka Artemis putlarının belinden aşağıya üç sıra dört geni vardır. Biri önde ikisi de sağlı sollu kalçalarından aşağıya iner. Bu üçlük bâkire, 2 Kadın, 3 Anayı temsil eder. Belki bu üçleklik tanrıçanın doğurucu organının hep üçgen olarak temsilindendir. (Resim 1 deki iki tanrıçanın biri Hittit, ikincisi Troyalıdır. Efes'te 431 deki Meryem Ananın evsafını tâyin edecek olan konsilde, putpereslikten hıristiyanlığa dönenler, Meryem Ananın, Anatanrıça gibi hem bâkire hem de Ana olmasını istedikleri için konsil öyle karar verdi).

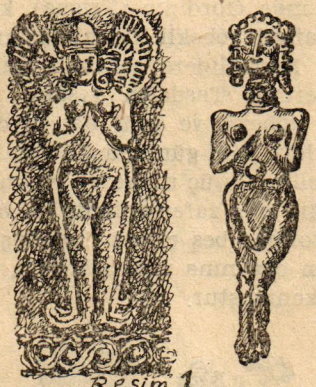

Resim 1

Anatanrıça hem bâkire hem de Ana sayıldığı zaman bâkireliği hilâl olarak temsil edilirdi. (Resim 2 de, 1 numaraya bakınız) Lidyanın bu çok eski damgasında Anatanrıça hem bâkire- hilâl- hem ana yâni ayın onbeşi olarak temsil edilmektedir. Tanrıça burada yağmur yaratmaktadır, papazın yalvarışı üzerine. 2 numarada ise Tanrıça sonsuz bâkireliği birkaç hilâl'le temsil edilmektedir. Gene yağmur yaratmaktadır. Ama bu timsâlde anatanrıçanın dolunayın bir yanına, yanyana olarak tanrıçanın beş parmağı (daktiller) eklenmiştir. Burada ay beş çıkın-

tılı yıldız halinde stilize edilmemiştir daha. Üçüncü resim Troya'dandır. İsadan önce 2000 küsur yıla aittir. Bu resimde Ana Tanrıcanın bâkireliğine değil analığına önem verilmiştir. Heksametronun beş daktilleri (önceki yazıda anlatılmıştır) iki toparlak arasına düzenlenerek stilize edilmiştir. Bu toparlakların biri Anatanrıçanın göbeği dünyanın göbeğini, ortasını temsil eder. Omfalos denilir ona. Delfos tapınağı Apollo'ya ait olmazdan önce Anatanrıça Kibel'e aitti. Onun için orada büyük toparlak Omfalos taşı vardı. (Tanrıçaya içki, ortası göbek gibi çıkıntılı kutsal taslarda sunulurdu. Hattâ ozan Firdevsi Anadolu'dan aldığı bilgiyle İran kahramanı Çemşid'e çevresinde yedi kat göğü temsilen-yedi daireli göbekli bir tılsımlı tastan şarap içtirir. Adam içti miydi evreni görürmüş. (Ankara müzesinde Gordium (Frigya) kazılarında bulunan bu yedi daireli göbekli kutsal taşlar vardır. Hemen hemen iki şişe Kavaklıdere şarabını alabilirler. Eskiden İstanbul sebillerinde Taşdelen vesaire suları madensel taslarda böyle göbekli ve yedi daireliydi. Summer'lerin bulduğu yedi yıldız, yâni günümüzün arkaik haftası- Neyse konumuza dönelim. Bu üç numaralı resimde yıldıza yalnız Omfalos'da değil ama zafer dalında da önem verilmiştir. «Palme de Victoire»a beş çıkıntı konmuştur. Ondan başka üçlek doğum organına ufki beş çizgi, yukardan aşağıya da üç çizgi konmuştur.

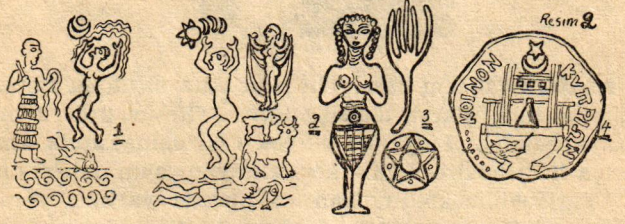

Dördüncü resim pek eski bir Kıbrıs sikkesidir. Sevgi tanrıçası Afrodit'e aittir. Afrodit'in aslı da anatanrıça Kibele'dir. Hittitler ona hem Kupapa diyorlardı hem de Hepa. Hepa Batı Anadolu'da Olimpos tanrılarının nektar

(kevser şerbeti) dökücüsü oldu. Ama Anadolu'dan güneye taşınan Pulasatiler (ki Palestin diye adlarını Filistin'e verdiler) onu Yürselim'e (Cerüzalem) götürdüler. Orada Nepa'nın adı Eve'ye, ve Havva'ya değiştirildi ve Yürselim'in koruyucu kahramanı Adamos'la evlendirildi ve Havva anamız oldu. Ama Anatanrıça bir ay tanrıçasıydı. Üç Artemis resimlerinde tanrıçanın başının ardındaki daire Ay'dır. Tanrıça İştar (Sitare ya da yıldız ay demektir). İştar'dan sonra Astarte, sonunda Avrodit olarak doğu denizlerinden doğruldu. İlkönce Kıbrıs adasına gitti. Kıbrıs adını aldı. En büyük tapınağı Kıbrıs'ta Pafos'taydı. Orada bir üçgen diye temsil edildiği için sikkede de bir üçgen vardır. Bu üçgen sesli harflerden «dal» ya da delik anlamına «delta» oldu. Eski şiirlerde tanrıçanın heykeli için bir eliyle deltasını örter derlerdi. Örneğin: «Nil nehrinin deltası» gibi.

Kıbrıs sikkesinde Anatanrıçanın timsâli, yâni ayyıldız artık tamamen düzene konarak stilize olmuştur.

Anatanrıçanın tapınımı Arabistan'a da yayıldı. Kâbede'ki en büyük put onundu. Orada birkaç adla anılırdı. Hubel ya da Kibel ki, kıble sözü Anatanrıçadandır. Çünkü, İslâmlıktan önce Anatanrıçaya tapılırdı. Bir başka adı da «Lat» dir. Yunanistan'da «Leto» ya çevrildi. «Lat» sözü Anadolu Likya dilinde «büyük» bayanımız demektir. «Madonna» gibi. İngilizce «Lad» ile bayan anlamında «lady» sözleri aynı köktendir. Kâbe'de Lat ya da Kubelin putu tahtadandı. Hattâ Mekke fethedilip putlar kırılınca Kibel'in tahta putunu kılıçla kıran sahabî put kırılırken içinden şeytanın kaçtığını gördüğünü söylemiş. Uhut gazasında Ebî Subyan kılıç çekerken «Ey ulu Kubel!» diye bağırmış. Peygamber de «Allahu vel ecel» diye cevaplamış. Peygamber doğunca babası «Hubel»e yedi ok vermiş. O zaman, Hicaz'da Anatanrıçanın timsâli ay ve yıldızdı. Türk bayrağı yüz elli yıl öncesine kadar bir künderin tepesinden sallandırılan at kuyruğuydu. Sonradan Ayyıldızlı bayrak kabul edildi. Ama ayyıldızın yukarıdanberi anlattığımız gibi asıl yurdu Anadolu'dur. Her zaman doğurucu yeryüzü ve toprak demektir.

AZ GELİŞMİŞ ÜLKE EDEBİYATI

Orhan Duru

Edebiyatımız, ekonomimiz gibi kendi kısır döngüsü içinden kurtulamıyor bir türlü. Yıllardır tartışması yapılmış bir yığın konu, çözülmeden bırakılıyor, yeniden, yeniden karşımıza çıkarılıyor. Faydası olduğunu, her tartışmada konunun yeni biçimde ele alındığını ileri sürenler olabilir ama bu, sonucu değiştirmez. Konular bir yana, yazarlarımıza, edebiyat alanımıza, yazılan romanlara, hikâyelere, şiirlere, yapılan resimlere, heykellere bakalım bir kez.

Az gelişmiş toplum düzenimiz edebiyatımızda yankılanmaktadır.

Durumu kısaca özetliyelim: Yurdumuzda okuma yazma bilenlerin nüfusa oranı yüzde 40 kadardır. Bunlardan gazete okuyanların sayısı yarım milyon, gazete okuyanlar içinde çeşitli kitaplar, polis romanları, cinsiyet romanları okuyanların sayısı kabaca iki yüz bin, böyle çeşitli kitaplar okuyanların içinde çeviri yabancı edebiyatı izleyenler on bin, bizim edebiyatımızı izleyenler ise 5000 in üzerinde değildir.

Bu piyasanın ekonomisi ve borsası yoktur. Bu piyasa yazara ozana sanatçıya hiçbir şey veremez.

Bu piyasanın propaganda organı yoktur. Halkı edebiyat sorunları üzerinde uyanık tutacak, bu yolla yapıtların satışını, yazarların ve sanatçıların yaşamasını sağlıyacak bir yayın organı yoktur. Hiçbir şeyi yoktur. Büyük yayınevlerimiz ancak okul kitabı basmak, bunun propagandasını yapmakla yetinmektedir.

Böyle bir edebiyat ortamından nasıl bir edebiyat yeşerebilir? Bunu incelemeğe çalışacağım bu yazımda.

Bugün edebiyatımız, sanatımız, karamsar bir edebiyattır. Bir takım inançlara bağlananlar bile geleceği mutlu göstermek için kendilerinde pek fazla güç bulamıyorlar. Gerçekçi-nesnel yolda gelişen bir edebiyat kolumuz, kendi öncüleriyle köy gerçeklerini, toplumsal gerçekleri dile getiriyor, ama onlar bile karamsardırlar. Öte yandan bireyci yolda yazanlar, bireylerin geri kalmış bir toplum içindeki düşüncelerini, karabasanlarını, bunaltılarını yansıtıyorlar. Onlar da karamsardırlar. Her iki yolda yürüyenler de çağdaş dünyanın ilgilendiği sorunlara uzaktan yakından ilgili bir insancıl sorun getiremiyor. Batıda uygulanan yöntemlerle yetiniyorlar ve gerçekleri bu açılardan ele alarak yapıtlarını kurmağa çalışıyorlar. Ama az gelişmiş ülke oluşumuz gerçeğinin izlerini en çok yeni edebiyatımızda görmekteyiz.

Ferit Edgü, bir yazısında Türkiyeyi Kafka'nın evrenine benzetiyordu. Gerçi Kafka, bürokrat bir evrenin, insanların özgürlüklerinin iyice kısıldığı bir evrenin habercisiydi. Ama biz de bugün aynı tehlikeler içinde yaşıyoruz.

Demir Özlü, bir yazısında bunaltı edebiyatı sorunu üzerinde duruyor ve yurdumuzun durumunu da araya sokarak filozofça açıklamalar yapıyordu. Bütün bunlar edebiyatımızın bugün içinde bulunduğu durumla yurdumuzun, düşünce ve toplum alanımızın durumları arasında bir ilgi kurma denemeleriydi.

Bu arada bir takım çevreler, özellikle Fethi Naci, gerçekçilik öğretisinden hareketle, bu denemelerin karşısına çıkıyor, bu denemeleri yapanları, kendilerini günlük hayatın akışına bırakmakla suçluyordu. Ama kendi sevdiği yazarların da aynı umutsuzluk ve karamsarlık içinde olduğunu anlamazlıktan geliyordu. Yalnız şiir alanında en iyilerin umutsuzca bireysel çabalar gösterenler arasından çıktığını itiraf ediyordu.

Bunlardan çıkardığımız sonuç, şudur: Az gelişmiş bir ülke olarak edebiyatımız ve sanatımız denemeci olarak kalmaktadır. Hergün yeni denemeler yapılmakta en aşırılarından en ılımlılarına kadar. Ama herkes bir yenilik

arama peşinde. Çünkü edebiyatımız alıcısı olmayan kısır döngüsü içinde, kapalı bir edebiyattır.

Bir zamanlar kimi yazarların ileri sürdüğü gibi edebiyatımızın, topluma ve toplum sorunlarına sırt çevirdiği için, okuyucusu azalmış değildir.

Toplumsal sorunlara değinenler de belli bir oranın üzerinde satış yapamamış, ilgi toplıyamamamıştır. Onları biraz üne kavuşturan yabansarlık düşkünü batı edebiyat pazarları olmuştur.

Diyorum ki aslında toplum, edebiyata ve sanata sırt çevirmiştir. Gerçekten, memurlarının ortalama 500 lira maaş aldıkları, gizli açlık ve gizli işsizlik çekilen bir toplumun edebiyat ve sanatçılara ilgi ve saygı beslemesi beklenir mi?

Öyleyse bugünkü edebiyatımız ve sanatımızın ortaklaşa özellikleri, toplumun hüznünü, kimi zaman karamsar, kimi zaman isyancı bir deyimle dile getirmek ve alabildiğine denemelere girişmektir.

Bu demeler belki ilerde, toplumumuzu kaplamış gereksiz politika çekişmeleri sisi dağılırsa, az gelişmiş ülke ekonomisinin çarkı kırılırsa bir değer olarak anılacaktır.

o

N. Ziya Ünsel

MUTLU GÜNEY

Işık Yayını, P. K. 32, Bursa

o

Nedret Gürcan

İKİ BEYAZ ÇİZGİ

(şiirler)

Yeditepe Yayını, P. K. 77 İstanbul

o

Bertrand Russell

BİLİM İLE DİN

Çeviren : Akşit Göktürk

Yakında Elif Yayınlarında

YENU : 24

Aşağıdaki yazı, 1912 tarihli Vazife gazetesinden alınmıştır. Elli bir yıl öncesine göre bugün Türkiyenin hep aynı dertler içinde olduğunu gösteren bu yazıyı okuyucularımıza sunmayı faydalı b u l d u k.

Yeni Ufuklar

TEHLİKELİ NETİCELER

N. Sabit

İki fırkanın mutlaka galebe etmek için kullanmadığı silâh kalmadı ve kalmıyacak gibi de görünüyor. Fakat unutmıyalım ki değil memleketimiz gibi yüzde doksan beşi hattâ okumak yazmaktan mahrum bir yerde Avrupa'nın, kıtıat-ı mütemeddinenin en müterekki memleketlerinde bile velev ki muzafferiyeti temin için olsun, velev ki hüsnü niyetle vuku bulsun istimal edilmiyecek vesait vardır.

Memleketimiz için vasıtaı muvaffakiyet olarak istimali katiyen memnu olması lâzım gelen şeylerden biri ve birincisi mutekidattır. İnsan şeriat istiyebilir ve şeriatı istemiyen bir müslüman müslüman değildir. Fakat bu talep insanın evvelâ kendi nefsinden başlar. Şeriat istiyen ve istiyecek olanlar evvelâ kendilerinin şeriatla âmil olup olmadığını düşünmesi ve evvelâ kendi nefsini ahkâmı şeriyyeye münkat kıldıktan sonra metalebatta bulunması lâzım gelir.

Saniyen şeriatı, diğerlerinin şeritala âmil olmadıklarını iddia edecek bir surette talep etmek için iyice düşünmek, meselenin hakikî olup olmadığını anlamak icabeder. Yoksa bir fırkanın muvaffak olması için diğer fırkayı şeriat haricinde amel etmekle itham etmek en musamahakâr tabiriyle bir cinayettir. Nitekim yine muvaffak olmak için diğerlerini vatan hainliğiyle namussuzlukla, mürtecilikle itham etmek de bir cinayettir. Fakat maateessüf bu gibi cinayetleri her iki fırka da ihtiyar ediyor ve ihtiyar ettiğini bizim sözlerimizden ziyade birer hakikat olan vekayi ispat ediyor.

Anadolu'nun mâsum bir yuvasında yine «Şeriat isteriz» gibi sözler işitiliyor. Rumelinin yine mâsum bir yerinde Rıza Tevfik tahkir ediliyor, darbediliyor, başı yarılıyor.

Biçare memleketin huzur ve saadetini cehlin, taassubun tuğyanında aramak ne elim gaflettir.

Fakat madem ki her şeyi bırakıp bütün muvaffakiyeti, simsiyah bir cehaletten ve ondan daha siyah bir taassuptan beklemek icabediyor: Niçin buna «Genç Türkülük» namını veriyoruz? Tarihimizde maateessüf en şeni kitallere kadar yol açmış bu menhus siyasetin ismine «Genç Türklük» demekde ne tuhaf tecelli-i şuun var.

Hayır. Vatandaşlar buna en kavi mânasınıyla «kabakçılık», «volkancılık» denir ve bir kabakçı ve bir volkancı rolünü oynamak için ilimden, hamiyetten, namustan, meşrutiyetten bahse lüzum yoktur.

Cehli, taassubu kuvvetlendirmek için fırkalar tekşiline, külfetler ihtiyarına da lüzum yoktur. Medeniyetin bütün terakkilerine karşı isyan edelim ve bağıralım o vakit arkamızda şimdikinden daha kuvvetli bir kuvve-i cahile ve mutaassıba buluruz. Fakat bu halimizle nihayet pekaz süren bir sel, bir tuğyan, yıkıcı, harabedici, mahvedici bir sel, bir tuğyan kuvvetini buluruz. Halbuki insaf edelim memleket yıkıcı kuvvetleri çok gördü, çok geçirdi, ve belâ namına ne çektiyse bu yıkıcı kuvvetlerden çekti.

Fırkacılar! Tarihimizin bu yıkıcı kuvvetinin başına geçmek onu kendine zahir edinmek muvaffakiyet olmadığı gibi şeref de değildir. Tarihte bu kuvvetin önüne geçmiş baldırı çıplaklar pek çoktur.

Biz tarihin acı feryadından ibret alalım: Taassup ve cehalet iki ucu sivri bir silâhtır. Ufak bir aksi tesir o silâhı kullananın da sinesini delebilir.

Bu iki kuvvetin herhangi bir suretle istimali nihayet 31 Mart gibi vukuatla neticelenir... Ve başka netice göstermez. Sel, ateş, veba, kital ne ise cehil de odur. Yakar, yıkar, öldürür, sürükler geçer, ve geçtiği yerlerde saadet namına ne kalmışsa mahvedip gider.

Vazife, 1912 Mart.

KÖTÜ KİŞİYE ÖVGÜ

Suat Taşer

Selâm sana, kötü kişi!

Sen bu toplumun umudusun. Sen bu toplumun ışığısın. Sen bu toplumda, çıkarsız yurtseverliğin, hilesiz ulus severliğin çilesini, dudaklarında zehir zemberek bir gülümseyişle, nicedir çekensin.

Doğru söylediğin, doğruyu yazdığın için kötü kişi oldun. Ama herkes kötü kişi olamaz ki.. Önüne yalanı gerçek diye koyanların karanlık hesaplarına ışık tuttuğun için kötü kişi oldun. Bu toplumun, bu ulusun mutluluğu adına sahtecilikle, sömürücülükle, gericiliğin her türlüsü ile sonuna kadar savaşmayı kendince vatandaşlık namusu saydığın için kötü kişi oldun. Demokrasiye, devrimciliğe, uygarlığa, toplumsal adalete, insan haklarına, dinde, sanatta, kültürde, bilimde bağnazlığın aksine inandığın, bu inancını savunmaktan vazgeçmediğin için kötü kişi oldun. Bir zamanlar ölüm döşeğinde can çekişen bu «hasta adamı» diriltip ayağa kaldıran Atatürk'ün ilkelerinden sapmadığın için kötü kişi oldun.

İyi ama, herkes kötü kişi olamaz ki...

Sen: yurdunun yolsuz köyüne yol, okulsuz köyüne okul, öğretmensiz okuluna öğretmen, çıplak ayaklılara pabuç, ilâçsızlara ilâç, haksızlara ceza, haklılara hak istediğin ve de bunu açıkça söylediğin için, yazdığın için kötü kişi oldun. Sen: eğitimden ve öğretimden yalnız mutlu azınlığın değil, mutsuz çoğunluğun da yararlanması gerektiğini savunduğun için kötü kişi oldun. Sen: yoksulluğun Tanrı vergisi değil, belli bir ekonomik düzenin tabiî sonucu olduğunu söylediğin için kötü kişi oldun. Kendi öz çıkarlarını yurdun ve ulusun çıkarlarından üstün tu-

tanların yurt ve ulus severliklerinden kuşkulanmak gerektiğini iddia ettiğin için kötü kişi oldun. Kısaca sen: sahtecilerin, sömürücülerin, kendilerine yararlı olduğu sürece demokrasiyi ve özgürlüğü sevenlerin dualarına «âmin» demediğin, yaptıkları ile söylediklerine alkış tutmadığın için kötü kişi oldun.

Gelgelelim, herkes kötü kişi olamaz ki...

Bu toplumun başına belâ kesilen, ama önünde sonunda kendi başını mutlaka yiyecek olan biri var: İftiracı! Sen bu iftiracının ciğerini bilirsin; kursağında yedi mahallenin pisliği yatar. Kafası varsa da beyni yoktur bu iftiracının. Vicdanının karası on parmağının onuna da bulaşmıştır. Yarasanın gün ışığından korkması gibi korkar doğru düşüncenin ışığından. Yurtseverliğin, ulus severliğin açısı midesindedir. Derdi günü, vicdanının karasını parmak parmak her önüne gelene bulamaktır. Şu kadarcık bir çıkarı için feda edemiyeceği hiçbir şeyi yoktur. Gerekirse dininden de soyunur. Yurtseverlik, ulus severlik davulunu parsa toplıyabildiği sürece çalar. Kendisine doğrudan doğruya yararı dokunmıyan hiçbir şey onun için ne kutsaldır, ne toplumsaldır, ne de ulusaldır. Sen: «Yurdumuz, Atatürk ilkelerinden hız alarak yürürse ancan o zaman çağdaş uygarlık düzeyine ulaşabilir,» dersin, o, cibilliyeti gereği, o saat **komünist**, der sana. Sen, «ileri düşünce» dersin, o **komünist**, der. Sen, «özgür sanat» dersin, o **komünist**, der. Sen, «Toplumsal adalet» dersin, o **komünist**, der. Sen, «Köy enstitüleri» dersin, o **komünist**, der. Sen, «27 Mayıs» dersin, o gene **komünist**, der. Bunu söyliyen **kötü kişi** değildir. Kötü kişi olsaydı senin gibi olurdu. Senin gibi olmadığı için de «ilgililer» katında her zaman saygı ile sevilmekte ve korunmaktadır. Sen öyle misin ya? Sen «ilgililer» katında nefretle anılmakta ve gizli kapaklı, evet açıkça, mertçe değil, sinsi sinsi hırpalanmaktasın. O, iftiralarını kolayca dinletebilecek, iftiralarının semeresini cömertçe alabilecek kapıları serçe parmağının ucu ile şöyle bir dokunuşta açıp içeri girmede hiçbir güçlüğe uğramıyor. Sen öyle misin ya? Sen haklı sesini duyuracak bir tek kulak bulamıyorsun. İftiracıya

inandıkları kadar sana inanan, iftiracıya gösterdikleri kolaylıkların onda birini sana gösteren, gösterecek olan bir anlayış kapısı bulabilmek için boşuna çırpınıp durmadasın. Dedik ya, kötü kişinin. Gücünü kendinde aramalısın. Senin büyük suçun: karacılığın, gericiliğin, sömürgeciliğin, sahteciliğin her türlüsü karşısında gerçek yurtseverlik ve ulus severlik namusundan şu kadarcık bile bir indirime razı olmayışındadır.

Sen bu direnmeyi, sanırım, Atatürk'ten öğrendin. Söz aramızda, o da bir zamanların kötü kişisiydi hani...

Selâm sana, kötü kişi!

Kim ne derse desin, sen bu toplumun umudusun. Sen bu toplumun ışığısın. Sen bu toplumda çıkarsız yurtseverliğin, hilesiz ulus severliğin çilesini, dudaklarında zehir zemberek bir gülümseyişle nicedir çekensin.

Selâm!

o

10 ncu yayın yılına giren
FORUM DERGİSİNDE

- o MEMLEKET MESELELERİNİN GERÇEK TARAFLARINI
- o ONBEŞ GÜNÜN OLAYLARININ NEDENLERİNİ
- o ORTA YOL'UN BAŞARISINI
- o KÜLTÜR VE SANAT FAALİYETLERİNİ

BEĞENİLEN TARAFSIZ İMZALARDAN
OKUYUNUZ

Her ayın 1 inde ve 15 inde bir FORUM alınır.
100 krş. P. K. 131 — Ankara

YENU : 25

FİLOZOFÇA DÜŞÜNCELER

Diderot

XXI

Ünlü bir profesörün kitabını açıyorum. Şöyle yazıyor: «Tanrıtanımazlar, ben de sizinle aynı düşüncedeyim: Hareket maddenin özüdür. Fakat bundan nasıl bir sonuç çıkarabilirsiniz? Dünya, atomların rasgele hareketinin bir sonucu mudur? Bana diyebilir misiniz ki, Homeros'un **İlyada**'sı, ya da Voltaire'in **Henriade**'ı harflerin rasgele dizilişlerinin bir sonucudur?» Bu çeşit düşünce yürütmek ancak bir tanrıtanımaza yaraşır. Böyle bir karşılaştırma onun için eğlenceli bir oyun olur. Bana diyecektir ki, talih oyunlarının incelenmesi sonucunda ortaya çıkan kanunlara (olasılık hesaplarına) göre, bir olay ancak mümkün olduğu zaman olur, bir olayın meydana gelmesi ona değğin hareketlerin üst üste yığılması ile sağlanır. Buna hiç de şaşmamak gerekir. Yüz bin defa zar atarsam altı kere yüz bin için şansımı denemiş olurum ki, bu sayı içinde kazanmam ihtimali pek pek çoktur. Tesadüfen İlyada'yı meydana getirecek olan harflerin sayısı nereye varırsa varsın, ileri sürdüğüm düşünceyi haklı çıkaracak bir miktar olacaktır. Yapılan hareketin miktarı sonsuz olursa benim kazanmam ihtimali de sonsuz olacaktır. Sonunda benim dediğime geleceksiniz, madde öncesiz olarak vardır, hareket de onun özüdür diyeceksiniz. Düşünceme katılmak lütfunda bulunduğunuz için, sizinle birlikte ben de, evrenin hiç bir sınırı olmadığını, atomların sayısının sonsuzluğunu ve sizi şaşırtan bu düzenin hiç bir yerde bozulmadığını varsayacağım. İmdi, bu karşılıklı görüşlerden hareket edilerek şu sonuca varılabilir: Hareketlerin

sayısı sonsuz olsa bile evrenin tesadüfen varolması imkân ve ihtimali gene de çok azdır. Yâni hareketlerin miktarı ne kadar çok olursa olsun, olayın meydana gelme güçlüğü gene vardır. O halde akla aykırı düşen bir nokta varsa, o da, madde öncesiz olarak hareket halinde olduğuna ve mümkün ihtimallerin sonsuz sayısı içinde kusursuz düzenlerin kurulması ihtimali de pekâlâ sonsuz olacağına göre birbiri ardınca gelen bu düzenlerin sonsuz sayısı içinde hiç bir kusursuz düzene raslanmamış olmasıdır. O halde, insan aklı evrenin gerçek doğuşundan çok, evrenin oluşundan önceki halin (kaosun) süresine hayret etmelidir.

XXII

Ben tanrıtanımazları üç kısma ayırıyorum: Bir kısmı Tanrı olmadığını açıkca söylerler ve öyle de düşünürler: **Bunlar gerçek tanrıtanımazlardır.** Düşünmesini pek de bilmiyen kalabalık bir kısmı ise, sanki yazı tura ile bir sonuca varmak isterler: **Bunlar da şüpheci tanrıtanımazlardır.** Tanrı olmasın diyen, hattâ buna inanır görünen bir kısmı ise bu inançları yerindeymiş gibi yaşarlar: **Bunlar da tanrıtanımazların farfara takımıdır.** Bunlar düzmecidirler. Ben gerçek tanrıtanımazlara acıyorum. Onlar için hiç bir avunma yolu görünmüyor. Şüpheciler içinse **Tanrıya dua ediyorum.** Onlar aydınlıktan yoksundurlar.

XXIII

Tanrıtanır, bir Tanrının varlığını, ruhun ölmezliğini ve bunun sonuçlarını kabul eder. Şüpheci bu konularda hiç bir karara varmamıştır. Tanrıtanımaz ise onları inkâr eder. Şu halde erdemli olmak için, şüphecinin tanrıtanımazdan daha çok, fakat tanrıtanırdan daha az sebebi var demektir. Kanunkoyucunun saldığı korku, insanlardaki ölçülü, ılımlı olma eğilimi ve erdemin günümüzde sağladığı faydalar da olmasa tanrıtanımazın namuslu davranışı-

nın hiç bir dayanağı olmazdı. Şüphecinin davranışı ise bir **belki**'ye dayanabilirdi.

XXIV

Şüphecilik herkese elverişli değildir. Şüphecilik derin ve karşılıksız bir sınavdır: Güvenecek, inanacak sebep bulamadığı için şüphe eden kişi düpedüz bilgisizdir. Gerçek şüphecinin dayandığı ve hesaba kattığı sebepler vardır. Düşüncelerini bir şeye dayandırmak küçük bir iş değildir. Hangimiz onun değerini tam olarak biliyoruz? Aynı gerçek için yüz kanıt getirilse, her kanıta inanan ayrı biri çıkıyor. Her kafanın kendine göre bir görüşü vardır. Şu itiraz benim gözümde kocaman olduğu halde sana gözükmeyebilir bile. Benim ağırlığı altında ezildiğim bir yükü siz hafif bulursunuz. Asıl değerler konusunda birbirimizden ayrılırsak, görece değerler konusunda nasıl anlaşabiliriz? Söyleyiniz bakalım, metafizik bir sonuçla denkleşebilmek için kaç ahlâkî kanıt gereklidir? Yanlış gören benim gözlerim midir, yoksa sizinkiler midir? Mademki sebepleri tartıp değerlendirmek bu kadar güçtür ve mademki onların lehte veya aleyhte kullanılması söz konusu değildir, olsa bile eşit ölçüdedir, öyleyse niçin çabucak kestirip atıyoruz? Bu kararlı davranış bize nereden geliyor? Dogmatik yeterliğin insanı çileden çıkardığını yüzlerce defa denemedik mi? **Denemeler** yazarı der ki, olağan şeyler bana kesin ve değişmez şeyler diye dayatılırsa onlardan nefret ederim. Cümlelerimizdeki kesinliği yumuşatan, **tesadüfen, hiç bir zaman, bâzan, denebilir ki, düşünüyorum ki...** gibi sözleri pek severim. Eğer ben çocuk eğiticisi olsaydım onlara **bu ne demektir? anlamıyorum, olabilir, doğru mu?** gibi kesinlik taşımıyan sorucu sözler öğretirdim ki, onbeş yaşındayken bilgin ağzı kullanacaklarına altmışında bile bir çırak havası taşıyabilsinler.

KIRKDÖRT

Üstün Akmen

kuşkulu söğüt dallarında zamanı iterek götürdük. sesin de yok oldu. kim eritti sesini ha. bütün dengesizim. soğukta ölmekten korkuyorum, yoksa korkmam bilirsin. bilmezmisin. bilirsin ya, hep siyahlara takılır kalır gözüm.

oluklarda tanıdığım şarkı. saçların çiğnenmemiş olsa, saçlarının ölümlü buzulluğunda sana varacağım. sol gözümde sana varmak gizlemi gizli. kaçmak da var yarı belimde. kaçmak duygusu doluyum. nereye.

gece kara akıntılar içinde. ışıklar yanıyor ama nasıl uykusuzum. sanki bir kum fırtınasında yapış-yapış terli benlik taşıyorum. şehrin bütün kapıları kapalı. yüzey tersine dönüyor. yanardağları huni yapıyor insanlar. günün son saatine dek, sesini bekliyorum. gecenin dövdüğü bir kadın kaldırımlara kusuyor. aşk kaçağı. entarisi sabun kokuyor. aşk kaçağı.

kırkdörde dek sayıyorum bir solukta. kırkdört dedi mi duruyorum. ama gülmüyorum. ağlasam ya. yok. siyah gözlükler iri birer çıban gibi çıkıp oturuyor gözlerime. kırkdört ağzı çarpık adam el çırpıyor. ay ışığı soğuk mu soğuk. bütün musluklarını açıyorum gecenin. sol yanım kanıyor istekli - istekli. ıpıl bir senfoniye uzanıyorsun. ağaç köklerini topluyor topraktan. kırkdördüncü adam eline bulutları almış sıkıyorda sıkıyor. oturup çirkinliğinin resmini yapıyorum. tepemde karasaplı bıçak sallanıyor. ha tükendim, ha tükeneceğim. gelip ellerimi tutuyorlar. ölmek ötesinde tanımlanıyorum.

ayakları pamuk - pamuk biri geçiyor iki metre uzağımdan.

yeterince saygılıyım. kalkıp tutmuyorum. soğuk, bir tasma gibi boğazıma atlıyor. pamuklar uçmada. gözlerini açmış bakıyorsun. git desene, gelme desene, bütün tutkuları cebime koyup avuçluyayım. demiyorsun. demiyorsun ya.

bir gün ansıdım, defalarca derinden. gel demişti. diğeri eskiden hazırdı. girdiler. yatakların yayları bozuldu saçlardan başka. sevgi güzeldi ters yönlerde. hem ikiside yorgundular. bir artı, bir eksi, aynı yola çıktı. giysiler örtüyordu çirkin yerleri. gördüler. biri gel demişti, öteki hazırdı. yumuşak ge gibi utangaçtılar. sonra utanmak kalmadı biliyorum. kaçmak bir bende kaldı yarı gecelerde. beklemek seni.

güz çabuk geçti. yaprakların döküldüğünü göremedim. sanki yaprakları dökülmiyen güz yaşadım bir başka ülkede. ama bütün yelkenlerimi sana açmıştım. kırkdört rüzgârsız gün geçirdim. kırkdört rüzgârsız adam tanıdım bu durgunlukta. hep ellerini çırpıyorlardı. kaçıncı kez arttı bu yalnızlık. sümüklü ışınların karanlığında çaresizliği duyurmak vardı. ve her kez geceydi ve her kez yabansı bir tad duyuyordum dilimin ucunda.

derken ellerini yaktın. çok üşürlerdi bilirim. yaktın. acıdımı ki. ama hep gülüyordun. korkunç duygular mıhlandı kaldı ayakuçlarıma. geride seni bulacaktım, ileride de seni. bu kez yeterince açılmıştım, zamanı göremiyecek kadar. ama denizde gel - git oluyordu. ıslak kumlarda şehrimi aradım. bir cam daha kırıldı en derinlerden. yarasalar nöbet değiştirdi. korkma diyordun. öteki gel diyordu. hazırdı. hepsini, hepinizi kovaladım sanki. sonra oturup düşledim. aynı öykü, aynı öykü, aynı öykü...

ve aldanmak belki.

MANİFESTOLAR

Muzaffer Erdost

a d a m

Boluya gitmiş olan adam. Ankarada kalmış olan adam. İş yorgunu bir adam. Yapmadığı işlerin yorgunu bir adam. Sigarasını kül tablasına basarak söndüren bir adam. Yalnız olmıyan yalnız gibi bir adam. Bayramsız bayramcı olan adam. Kaburga kemiklerini saymamış adam. Geceleri uykusunu uyumamış olan uykusuz adam. Adamdan da dan dam. Oturmuş düşünmüştü adam. Ne düşündüğünü düşünmüştü adam. Uzak bir yerde adam. En uzak yerde, suların suların altında adam. Ağzı ekmek isteyen adam. Dili söz istiyen adam. Kulağı ses istiyen adam. Gözü eşya istiyen adam. Adam bakıyordu aynadaki adama adam. Fırçaladı yüzünü ve taktı cileti adam. Fırçayı sabuna, fırçayı yüzüne, yüzünü kadına sürdü adam. Yüzünü yere sürdü adam. Ama aşka neresinden başlıyacak adam. Adam düşündü adam adam. Aşka neresinden başlıyacak adam. Çünkü seziyordu ki bir kolu yerde, öbür kolu da yerde bir devdir aşık olan adam. Duvarlar yanaşıyor sana adam. Tavan alçalıyor üstüne adam. Kendisi kendine batan adam. Sokağa dökülen adam. Dönülmez savaşa akan adam. Hain adam, yumuşak yürekli adam, gözleri yaşlı adam. Adamoğlu adam. Atın kapıda kişniyor adam. Tabutunu eller çakıyor adam. İpini kendircide büküyorlar adam. Cenazeni ölü yıkayıcılar uzatıyor adam. Uçan kuşlara dalan adam, Kızaran göklere dalan adam. Kendini mezarda arıyan adam. Bir sevgili yaptırmıştı kendisine adam. Rengi fil dişinden, gözleri kurşundan,

bacakları uzun akasyalardan yaptırmıştı adam. Sevgili diye getirdiler adama masadan bir adam. Kızdı, bağırdı adamlara adam. Kızılmış oldu kızılmış olan adam. Merdivenleri indi adam. Merdivenleri çıktı adam. Merdivenleri indi adam. Kendisine telgraf çekti adam. İşi çok olmuş bir adamdı adam. Gazeteyi katladı adam. Havlusunu valizine koydu adam. Helâllaştı adam. Ve kendisini beklemeye başladı adam. Yağmurun altında adam. Güneş vurdukça gözlüğünü taktı adam. Kar yağdıkça pardesüsünün yakalarını kaldırdı adam. Bekledi kendisini adam. Kral oldu adam. Ahtapot oldu adam. Sümüklü böcek oldu adam. Yılan oldu adam. Kadına göz etti adam. Önünü elledi dam. Kendisini bulamadı adam. Canı çok sıkılmış olan adam. Sokağa çıkan adam. Kahvede oturan adam. Bulacaktı adam. Az kalsın bulacaktı adam. Öldüğünü duydu adam. Ağladı kendi ölüsüne adam. Koştu cenazesine adam. Çiçekçiye uğradı adam. Kartvizitini unutmuştu adam. Karanfil alamadı adam. Su üstünde kaldı adam. Beyaz gagalı kuşlara karşı. İnce böceklerin içinde. Ne şiir duydu adam. Ne bir sandalye sesi. Telefon masanın üstünde. Çaldığını duymadı adam. Yalnız kalmış olan adam. Ağır ağır tükendi adam. Batı Hint Adaları koyduğu yerde. Lüleburgaz koyduğu yerde. Trenler tehirsiz varmak için istasyona. Gazeteler sabahları çıkıyor. Sevgilisi bir adamla sevişiyor. Ey adam, kuşlar üstünde döne döne alçalıyor...

a t

Eşiniyordu at. Suyunu içmemiş olan at. İki yanından insanlar akıyordu, erkekler, kadınlar, çocuklar akıyordu ve ıpıssızdı at. Arıyordu kendisini at yapacak olan atı at. Koşa koşa gitti at. Vadilerde, kıyıların en yüksek yerinde, demirin dövüldüğü yerde, suların önüne aktığı yerde kişnedi at. O zaman da yalnız bir tırnağına basıyordu at. Değiştirdi, bozdu, yeniden yaptı kendini at. Daha çok koşabilmek ve at olabilmek için at. Soğuk nalın sesini duydu at. Soğuk mıhın tırnağına girişini duydu at. Torbasını

başından savurup inliyordu at. Engin düzlere inmişti at. Cirit atıcılarıyla ve Fatih Sultan Mehmetle İstanbula girmişti at. Civa lâmbalarının ve altı silindirli plymouthların ortasında soluya soluya neslini yaşatmıya çalışan at. Grayderler devirdikçe dağları, katranlar döküldükçe yolların üstüne ve koştukça otobüsler, yayalar, cipler, uçan kırlangıçlar, içine bir hüzün yayılan at. Traypanasoma equiperdum ve Adenitis equorum ve tetanoz ve hepsi at. Kurtarmak istiyordu at kahraman soyunu ve dönülmez bir başlangıcı kurtaracak olan at. Bulmaya koşuyordu kendisini ölümsüz yapacak olan ölümsüz atı at. Çivi yazısını, Orhon Yazıtlarını, hiyeroglifi, papirüse yazılmış en eski aşk mektubunu ve en yeni aşk hikâyesini ince beli üstünde koşturdu at. Kendi intiharını koşturdu at. Ve bıçağı ve el yapması tabancayı bir at. İndikçe kendi ölüsünün durduğu koridora, bulmaya yaklaştıkça kendini, tükenmez coşkularla at kişneyip iniyor, koşuyordu göklerde ve yerlerde ve aşağılarda ve denizlerde at. Vardı duyar gibiydi bu dünyada o at? Var mıydı kendisi, yoksa uçar mıydı, yoksa gelmemiş miydi hiç bu karanlık sokağa at? Ölürken son bir ümitle kalkıyordu at. Kâğıtların, püskürtülmüş mürekkeplerin ve dönen keskin bıçakların içinde uğuldardı ölümü, duyulurdu içten içe kişnemesi ve dağılırdı dünyaya at. Sabahları, öğleleri, geceleri ve belki de uzak çağlara kadar ölümü kişneyen at. Biri ne kadar zaman sonra gördü ve dedi kendi kendine bu at. At, at, at. Yakışıklı, kişnemeli ve kalkışlı at. Yalnız o bildi atın at olduğunu sayısız atlar içinde at. Atın yalnız kendisinde ölümsüzlüğü aradığını eski tarihlerden ve gelecek ve belki hiçbir atın olmıyacağı çağda da arıyacak atın bu at olduğunu at. Gizli gitti at... Ve gözlerini ayırmadı ondan at. At... At... At... Yakışıklı at, yiğit at, yalnız olmamış olan at. Derinlerde sana ışıklar yanıyor kızgın at. Suların diplerden sızıyor azgın at. Dönüyorsun at. Eşiniyorsun at. Kişniyorsun at. Şaha kalkıyorsun at. Dolaştığın tenha yerlerde, kalabalık yerlerde ve demir gemini yiye yiye ağzı köpük içinde soluyan at. Kırmızı at, beyaz at, karanlık at. Suların soğuduğunu duymadın mı? Ölümleri

geçtin, dinmedin mi? Dar mağaralara döndün. Soludun, soludun, soludun. Ateş evlere evlere akıyor. At ateşe ateşe akıyor. At olmuş olan at. Kendine yaklaşmış olan at. Ey at, ey...

t a b u t

Uzun bir seferden getirilmişti tabut. İçinde uzun bir ölü yatmış olan tabut. Ölüye sigara vermişti tabut. Masal anlatmıştı tabut, yemeğinden yedirmişti tabut. Bütün tabutlar gibi tahtadan yapılmıştı tabut. Ölüyü bir türlü avutamıyordu tabut. Beyaz tahtalarını ölüye gösteriyor, akpak gövdesiyle ölüyü ondurmaya çalışıyordu tabut. Tabut, tabut, ölümü bir tellâl gibi çarşıda bağıran tabut. Tabut, tabut, ölüyü bizden esirgeyen tabut. Tabut, tabut, cesur hain ve güzel sevgili olan tabut. Bir tabut, iki tabut, altı tabut, çok tabut. Mızıka çalınıyor önünde tabut. Adam gece onu gördüğü zaman bir arabanın üstünde gidiyordu tabut. Koşarak bir taksiye bindi ve kafasında o tabut. Çabuk sür dedi ve evine koştu adam, uzakta kaldı tabut. Evine giriyordu ki adam kapısının önünde dolaşıyordu aynı tabut. Görmemek için kapadı gözlerini adam ve gözlerinin içinde duruyordu tabut. Pencereden baktı sokağa adam ve kendisine bakıyordu tabut. Aşık olmuştu adama tabut. Bir aşk mektubu yazdı tabut. Pul aldı tabut. Fakat yapıştıramadı pulu tabut. Gizli gizli dolaşmak istedi adamın arkasında tabut. Kendini gizliyemiyordu tabut. Sevgiyi gizliyemiyordu tabut. Adama, o büyük sevgiye yaklaşamıyordu tabut. Hergün yıkandı tabut. Boyandı baştan başa tabut. Renkli güzel şeyler giyindi tabut. Gizledi tabut olduğunu tabut. Ve konuştu adamla tabut. Anlattı ona dinmez sevgisini tabut. Ağladı ona, yalvardı tabut. Sevgisini, taşkın kalbini döktü ona tabut. Hergün yeni sözler buldu tabut. Kıskandı adamı tabut. Ve gittiler birgün yatmaya ve zorla kendini gösterdi tabut. Birgün saçlarını tararken tabut, içinde yeni bir ölü taşıdığını anladı tabut. Hatırladı tabut olduğunu tabut. Kayboldu göklerin altında tabut. Kaybolan tabut. İzi olmıyan tabut. Yaralı

tabut. Çık derin diplerden tabut. Göster kendini tabut. Tabut, tabut, ölümü kaybeden tabut. Adamı, adamın özünü kaybeden tabut. Adam nerde tabut? O senden korkan adam nerde tabut? Üstüne kar yağıyor göklerinin. Seni bir adam bekliyor duraklarda tabut. Karanlık sokaklarda dolaşıyor tabut. Seni arıyor tabut. Kendisini arıyor belki de... Ey kendini kaybetmiş olan adam ey, yorul ve dinlen artık...

i p

Sallanmıyordu artık ip. Ne güneşte, ne rüzgârda, ne sevişme durağında sallanmıyordu ip. Yorulmuştu ip. Uyuyordu ip. Düşünde kendini en yüksek ip olarak görüyordu ip. Biraz içinde ağrı da duyuyordu ip. Karnındaki şişe baktıkça utanıyordu bu şişten ip. Eskiden, yâni kendisinden önce uzun düz bir kızdı ip. Karnına kendisinden yapılmış şişe baktıkça utanıyordu ip. Yemiyor, içmiyor, miğdesi bulanıyor, bazan da kusuyordu ip. Ama gene de bu şişin kendisini gönendirdiğini seziyordu ip. Büyük iskender sefere hazırlandığı zaman içinde bir şey duydu ip. Bir şey işte, acı, hüzün, sevinç ipin ince bedeninde günlerce döndü durdu ve mermer taşın üzerine hasta düştü ip. Bütün büyücüler, muskacılar, kurşun dökücüler karnındaki şişi indirmek için uğraştı ve açılmamıştı ip. Her elden bırakıldıkça biraz daha bitkinleşiyordu ip. Büyük İskender kendisini kılıçla ikiye böldüğü zaman baktı ki ucunda bir esir sallanıyor ip. Bir esir, bin esir ve ölmüş olan ölüler sallanıyor ip. Bir ucu bir yerde ipin, bir ucu başka yerde ip. Bir ucunu aramıya çıktı ip. Kendisini kendisinden bölen adama ve adamın soyuna derin bir kin duyuyordu ip. Ve onun kesici, bölücü, ayırıcı soyuna karşı savaşa katıldı ip. Önüne geleni öldürüyordu ip. Ölümü ölümü öldürüyordu ip. Topraktan uzanan ve ip olmamış iplerin altında saklanıyordu ip. Çağırdı kendisine en kolay gelen ipi ip. Çağırdı ve gizlice ona patates, ve mısır ve karşılıksız bir sevişme verdi ip. İp olmadan önce ip, sakladı güneşi güneşlerden, sakladı aşkı aşklardan, ve

sakladı kendini başkalarından ip. Süslüyordu beyaz gelin elbisesini ve gizliyordu gizlenen bedeni gizlenen bedende ve onu yalnız adama ayırmak için ip. Çalan çıngırakların ucunda ip. O adam soyunun kansız boynuna ve merdivenleri nefessiz çıkan geceye ve ülkede tellâllar bağırdığı zaman kıvanan ip. Bir kıyıdan denize uzanan ve ince donları rüzgârda kurutan ve sütyenleri ve karanlığın altında kımıldayan sevgilisi ülkeyi utandıran ip. Dolaştı ve uçlarında liflenen liflerine bakmadan, ulaşmak, varmak için kendisi olan kendisine, o ayrıldığı ve bilinmiyen bir boyunda asılı kalan ipe ulaşmak için ip. Herşeye ulaştı ve kavradı ip. Kendisine ve kendisi olana ulaşamıyordu ama ip. Balkonlarda, sarılmış ince paketlerde, su oluklarında dolaştı ip. Kendisini bağlıyan ipe ulaşmaya gidiyordu ip. Ne kadar yol varsa hepsinden geçti ip. Fakat ulaşamıyordu ip. Kendisi olan kendi ucuna ip. İntiharı buldu ip. İntihar edeceği ipi aramıya çıktı ip. Yoktu ip, yoktu ip, yoktu ip. İntiharsız bir ipti ip. Birgün ölgün sulara bakarken bir ipin ucunu gördü ip. Sular ağır ağır kımıldatıyordu bu ucu. İp aradığı ucu, kendi ucunu bulmuştu artık. Uzandı ve onu bin yıldan ve belki de daha çok zamandan beri beraberinde gezdirdiği, beraberinde kendisini aradığı ip olduğunu gördü ip. İlkbahar gelmişti. Nehir yükseliyordu. İpi sürükledi sular. O kurtulmak istedikçe aldı götürdü sular, derinlerde derinlerde bir yerde sulara gömüldü ip. Gömüldü ve kayboldu ip. Nerede nerede nerede ip? Adam intihar için günlerce aradı o ipi. Yoktu ip, yoktu ip, gelmiyecekti bir daha dünyaya o ip. Ey adam, geri dön, geri dön, kıyılarına taşmış azgın sulardan ve ipi bulamamış iplerden geri dön...

HAYATIN DOĞUŞU

R. Garaudy

Bilim bize yeryüzünde hayatın milyonlarca yıl önce başladığını öğretiyor. Önce basit şartların gerçekleşmesi gerekti: katı bir yer-kabuğu, albüminin ayrışmamasını sağlayan bir sıcaklık, sonra da hayatın, en basit şekilleriyle, gelişebileceği denizleri, okyanusları, nehirleri meydana getiren atmosfer suyunda bir yoğunlaşma. Böylece, Organik maddelerin ilkel bir sentezi için gerekli şartlar hazırdı.

Organik cisimler canlı organizmalar olmadan da meydana gelebilirler. Berthelot'dan bu yana organik cisimler sadece labaratuvarda elde edilmekle kalmadı, dünyamıza düşen gök-taşlarının incelenmesi bunlarda hidrokarbonların bulunduğunu ortaya koydu. Tayf analizi, güneş sistemimizdeki bâzı gezegenlerle yıldızların atmosferinde hidrokarbonların varolduğunu meydana çıkardı.

Su, maden tuzları ve albüminler bu hidrokarbonlardan meydana gelmiş olamazlar mı?

Bilimin bugünkü durumunda, Pasteur'ün çalışmalarıyla bir ilk faraziye, birçok organizmanın başka organizmaların ayrışımından meydana geldiği faraziyesi bir kenara atıldı. Ölmüş organik cisimlerin ayrışımı (parçalanması) sürecinin tahlili sayesinde kimya bilimi, bu sürecin, her ileri safhada zaruri olarak, daha hareketsiz, cansız maddeye çok daha yakın cisimleri yarattığını ve bunların organik dünyada artık bir işe yaramaz hale geldiklerini ispat etti. Bu da gösteriyor ki bu ayrışan cisimler henüz yaşayan bir organizma içinde tam zamanında elde edilebilirse, bu süreçe ancak o zaman bir başka yön verilebilir. Hücrelerin meydana gelmesinde asıl rolü oynayan albümin, ilk önce ayrışan ve çabucak değişebilen bir maddedir.

Kendiliğinden doğuşa, **«İlk canlı bir canlıdan doğar»** faraziyesine karşı Pasteur'ün tezinin iki anlamı vardır.

a) **Tecrübeye dayanan bir anlamı-** Labaratuvar şartları içinde, yâni sımsıkı kapatılmış, mikropsuz bir karni içinde hayat varolamaz.

b) **Metafizik bir anlamı-** Hayat sonsuzdur (ebedidir). Çünkü ancak canlı bir tohumdan meydana gelebilir.

Bu iki yorumdaki zıtlıklar nelerdir?

Hemen söyleyelim ki bu iki yorum, hayatın doğuşu hakkında ileri sürülen bütün faraziyeleri özetliyorlar. Ya hayat sonsuzdur ya da canlı madde cansız maddeden doğmuştur. Hayatın sonsuzluğu (ebediliği) tezini isveçli Arrhenius büyük bir incelikle savunmuştur. Yıldızlararası uzaylarda Lebedev'in 1901 de ortaya koyduğu ışık basıncının güttüğü (sevkettiği) hayat tohumları kaynaşmaktadır. Mars gezegenine erişmek için 20, Jüpiter'e erişmek için 80, Neptün'e ulaşmak için 4 ay gerektir. Çapları 1/10.000 milimetre olan bu hayat tohumları öteki güneş sistemlerine de ulaşabilirler.

Arrhenius, gezegenler ve yıldızlararası uzayda bu hayat tohumlarını tehdit eden tehlikeleri hesaplıyor.

İlkönce soğuk: Ama bakteri sporları (— 200°) de yaşıyabilirler. Hava ve nem yokluğu da aşılmaz engeller değildir. Çünkü Arrhenius'a göre, kimyevî süreçler o kadar yavaşlar ki (— 200°) de bir cismin, bir günde (— 10°) de kaybettiği suyu, üç milyon yılda kaybeder. Işığın tesiri de ancak oksijen varsa öldürücüdür. Oksijen yoksa bu tehlike de ortadan kalkmış sayılır.

Ne var ki, en yakın yıldıza, Centaure takım-yıldızındaki ALPHEE'ye gitmek için Arrhenius'un hesaplamalarına göre, en azından 9 bin yıl gerektir. Bu süre boyunca tohumlar canlılıklarını koruyabilirler mi? Hayatın sonsuzluğunu (ölümsüzlüğünü) savunanlar, Sibirya'da bulunmuş ve on bin yıl önce donmuş mamutların kadavralarında, hortumlarda kalmış bakterilerin üreyebildiklerini hatırlatıyorlar.

Şüphesiz bu tohumlardan milyonlarcası ölebilir, ama bir gezegene hayatı götürme kiçin bir tek tohum yeter.

Hayatın ölümsüzlüğü nazariyesi budur.

Hemen belirtelim ki böyle bir faraziye hayatın doğuşu (başlangıcı) meselesini gerilere götürüyor ama çözümlemiyor. Bu bakımdan, dünyayı üstün bir kuvvetin yarattığını ileri sürenlerin faraziyelerine çok benziyor.

Gel gelelim tabiat bilimleri son yıllarda öylesine gelişti, öylesine kesin deneyler yaptı ki Arrhenius'un faraziyesini kabul etmek mümkün değildir. Yıldızlararası uzaylarda hayat tohumlarının bu başı boş dolaşmalarını imkânsızlaştıran şartlar vardır. Ültraviole ışınlarla, manyetik ışınlar mikro-organizmaları öldürür. Hele kozmik ışınlar daha da tehlikelidir. Böylece bütün evrenin hayat tohumlarıyla dolu olduğu nazariyesi, hattâ canlı tohumların bir gezegenden bir başka gezegene ulaştıkları nazariyesi kesin olarak çürütülmüştür.

Demek ki hayatın ölümsüzlüğü faraziyesi canlı proteinlerin özellikleriyle taban tabana zıttır.

Geriye ikinci faraziye, canlı maddenin cansız maddeden meydana geldiği faraziyesi kalıyor.

Burada zıtlıklar içinde değiliz, sadece deney imkânlarımızdaki geçici yetersizlikler karşısındayız.

Bu tez çok basit ve çok zavallı bir şekilde Dauvillier' nin kitabında anlatılmıştır.

Bu teze göre, canlı molekül kendiliğinden meydana gelen ve her türlü hayat özelliklerini taşıyan son derece karmaşık yapılı bir molekül yaratan karbon, hidrojen, azot ve fosfor atomlarının mutlu karışımı sayesinde tesadüfen doğmuştur.

İlk rolü bir tesadüfe bağlıyan bir açıklama aslında hiçbir şeyi açıklamaz.

Şüphesiz, canlı maddenin karmaşık yapısının bütün safhalarını ortaya koymak güçtür. Ama canlı maddenin, maddenin gelişmesinde yeni bir nitelik olduğunu kabul etmek, bu meseleyi doğru olarak ortaya koymamızı sağlıyor, bizi maddenin gelişmesinin tarihî bir incelenişine doğru yöneltiyor. Hayatın doğuşu (başlangıcı) hakkında Oparin'in ortaya attığı faraziye bu görüşten hareket etmektedir.

Her organik cismin temel unsuru karbondur görüşün-

den hareket eden Oparin önce, karbonun hangi şekilde ve hangi karışımlar içinde yeryüzünde göründüğünü inceliyor.

Spektroskopun bize öğrettiklerine göre, bütün yıldızlarda karbon vardır, ama karbon, her yıldızın gelişme derecesine göre çeşitli şekiller almaktadır.

Yüzeylerindeki sıcaklığın (27000°) olduğu en genç ve kızgın yıldızlarda hiçbir kimyevî birleşme olmuyor. Böylece madde nispeten basit bir şekilde, ayrı ayrı atom parçacıkları şeklinde görünmektedir. Yüzeylerindeki sıcaklığın (12000°) olduğu yıldızlarda maddenin tarihinde ilk defa olarak bir atom karbonla, bir atom hidrojenin birleşmesi (CH) şeklinde kimyevî bileşimler görülmektedir. (6000°) lik bir sıcaklığın hüküm sürdüğü Güneş'in yüzeyinde yeni bir safha aşılmıştır. Güneş'in atmosferinde bir seri kimyevî bileşimler bulunmaktadır. Karbon sadece hidrojenle değil azotla da birleşmiştir (organojen) ve böylece karbon atomlarının kendi aralarında dikarbon şeklinde nasıl birleştikleri meydana çıkıyor.

Güneş sistemimizin büyük gezegenlerinin atmosferinin incelenmesi, maddenin meydana gelişini öğrenmemize çok yardım etmektedir. Jüpiter'in atmosferi geniş ölçüde amonyak ve metandan meydana gelmiştir. Bu da başka hidrokarbonların bulunduğunu düşündürmektedir. Ama Jüpiter'in yüzeyinde hüküm süren düşük sıcaklık (— 135°), burada birçok hidrokarbonun katı ya da sıvı halde bulunmasını gerektirmektedir.

Birleşimi (terkibî) yer-kabuğunun en derin bölgelerinin ve dünyamızın merkezî çekirdeğinin aynı olan göktaşları bize çok şey öğretmektedirler; çünkü, dünyanın oluşu sırasında meydana gelen kimyevî bileşimleri incelememizi sağlamaktadırlar.

Bu gök taşlarında ya saf olarak (grafit, elmas şeklinde) ya da karbürler şeklinde diğer maddelerle, ve hidrokarbon şeklinde de hidrojenle karışmış olarak daima karbon vardır.

Dünyamızın milyarlarca yıl önce yoğunlaşan merkez çekirdeğinin, hakikaten, buna benzer bir bileşimi vardı.

Dünyamız soğudukca, çok daha güçlükle yoğunlaşabilen bileşimlerden meydana gelen diğer tabakalar, bu merkez çekirdeğin çevresinde toplandılar.

Sıcaklık atmosfer suyu buharlarının yoğunlaşacağı kadar azalınca dünyamızın ilk okyanusunu meydana getirdiler ve karbonlarla türevleri bu okyanusun sularında eridiler.

Demek ki, bir kimyacı, karbondan ve sudan katı yağları; çiçeklerin çeşitli renklerini ve en hoş kokularını şekerden elde edebilir. Hele amonyak da kullanacak olursa, içinde albümine çok yakın maddelerin de bulunduğu çeşitli azotlu bileşimler meydana gelir.

Bu bileşimler çok basit şartlar içinde meydana gelebilirler! bu maddelerin sulu bir eriyiğini alalım ve bunu az bir miktar kireç, tuz, demir ve ilk okyanus sularında bol bol bulunan inorganik cisimlerle birlikte çevre-sıcaklığında bırakalım. Deney bize, burada ayrıntılarıyla açıklanması güç birçok tepkimelerin meydana geldiğini göstermektedir. Şimdilik genel durumu bildirmekle yetinelim. Basit karbon molekülleri ve bunların en az karmaşık olan türevleri en çeşitli şekillerde birbirleriyle birleşmekte ve çok daha karmaşık moleküller meydana getirmektedirler.

Söz gelişi, sulu bir formalin ve potasyum siyanür eriyiğini, oldukça uzun bir müddet kendi haline bırakırsak, yapısı albüminin yapısına çok benzeyen karmaşık moleküllerin meydana geldiğini görürüz. İlk okyanusun her hangi bir noktasında, her hangi bir deniz kulağında (lagune), labaratuvarda bu kadar kolaylıkla elde edilen cisimlerin meydana gelmesi mümkündür. Canlı maddenin temel unsuru olan albüminler meydana gelinceye kadar, suyla karbonun türevleri arasındaki karşılıklı tesir sonunda çok daha karmaşık organik cisimler ortaya çıkıyordu.

Bu maddeler önce okyanusların sularında eriyikler halinde yâni yapısız (sans structure) olarak bulundular.

Ne var ki, albümin eriyiklerinin diğer organik cisimlerin eriyikleriyle karışması sonunda suda damlacıklar halinde görülen ve coacervat denilen maddeler meydana

gelmektedir. Daha önce eriyikte bulunan bütün organik cisimler bu damlacıklarda toplanmıştır.

Maddenin parçalara ayrılışında bile belirli bir yapı vardır. Başka bir deyişle, şu ya da bu maddenin eriyiğinde bulunan bu damlacıklardan her hangi biri bu maddelerin bâzılarını özümleyebilir. Ayrışma süreci karşısında değil, tersine, bir büyüme (artma, çoğalma) süreci karşısındayız.

Demek ki, ilk okyanusta bu damlacıklar çeşitli eriyikler içinde bulunuyorlar ve en çeşitli maddelere sızarak kendi yapılarını karmaşık hale getiriyorlar ve durmadan yeni özellikler kazanarak sonsuz bir şekilde çeşitleşiyorlardı (farklılaşıyorlardı).

Gerçekten, en kararlı (değişmez) damlacıklar, yâni parçalanma sürecinin değil de özümleme sürecenin üstün geldiği damlacıklar varolabiliyorlardı. Bunlarda bile büyüme sonsuz derecede olamazdı. Sulu yapılarındaki değişmeler yüzünden parçalanıyorlardı. Her parça yeniden gelişmeye, değişmeye başlıyor ve yaptığı özümlemelerle yapısı daha da karmaşık oluyordu.

Böylece, dünyanın yüzeyindeki organik madde miktarı çoğalmakla kalmıyordu, organik maddenin niteliği de zamanla gelişiyordu. İç-yapı, canlı varlıkların özelliği olan belirli işlevlere (fonction) uyuyordu. Hücre yapısı olmayan ilk canlı madde meydana gelmişti. Maddedeki kimyevî tepkimeler birike birike bir değişikliğe uğruyor, bir sıçrama oluyordu: maddede ve harekette yeni kanunlara, metabolizme kanunlarına bağlı olan yeni şekiller doğuyordu.

Hayatın doğuşunu açıklayan bu görünüşün özelliği, canlı tabiatla, cansız tabiatın birliği ilkesine dayanmasıdır.

Bu görüş, canlı maddeyle cansız maddeyi birbirinden ayırmıyor, Mekanistler gibi, canlı tabiatı cansız tabiata irca etmiyor.

Gittikçe karmaşıklaşan kimyevî bileşimlerin evriminin hakiki bir devrime nasıl ulaştığını gösteriyor.

Çeviri : **O· Suda**

Macar Öyküsü :

YUFKA YÜREKLİ KIRAL

F. Herczeg

İyi biliyorum; vaftiz-oğulun üç dileğini yerine getiren o bildiğimiz peri, masal dünyasında o kadar yeni bir şey değildir. Acımaya değer bir iş, ama, işte, yenilenip duran olaylar vardır ki yenilenişleri insanın onlara önem vermesini gerektirmez.

İyi yürekli peri bir vaftizde, çocuğun üç dileğini yerine getireceğini yine vaadetmişti. Çocuk elbette bir kıral oğluydu; çünkü periler kapıcıların vaftizinde bulunmaz.

Çocuk aklı ile saçma sapan bir şey istemeğe kalkışamasın diye, babacığı, tılsımı ona bıyıkları terlediği, ülkenin yarısını miras olarak aldığı vakit söyledi.

Genç kıral bir yıl kadar hiçbir şey istemedi. Sonra, savaşa girişmeye, komşu kıralın ülkesini almaya karar verdi. Dünyaya ün salmak, eninde sonunda kıralların ödevidir; bunu ise pek savaşsız elde edemezler.

Kıral bütün savaşçıları orduya çağırdı. Başkentin dolayları çadırlar, insanlar, atlar, arbalar, toplarla doldu.

Komşusuna savaş bildirisini iletmeden önce, kıral, odasına kapandı; doğuya doğru yönelerek vaftiz-anasının adını çağırdı. Peri hemen karşısında belirdi.

— Dile benden ne dilersen, sevgili vaftiz-oğlum?

— Savaşa gidiyorum, vaftiz-anacığım!

— Sana zafer sağlamamı istiyorsun demek?

Genç kıral ağırbaşlılıkla :

— Yok, hayır; diye bağırdı; onu istemiyorum. Çünkü

bu, sahtecilik olur. Kim daha mertse savaşta o yensin! Ama, ben savaşın nasıl sona ereceğini bilmeyi çok isterdim!

İyi yürekli peri gülümsedi :

— Bileceksin!

Vaftiz-oğluna, gün batısına doğru dönmesini, gözlerini yummasını buyurdu; sonra, ince yapılı peri, elini kıralın alnına koydu.

Kıral görmeğe başladı. Kendisini şanla şerefle, mutluluk içinde, ordusu başında düşman başkentine girerken gördü. Halk onu yerlere kadar eğilerek karşılıyordu. Ürkek, ağlamaklı güzel genç kızlar küheylânının önüne çiçekler serpiyorlardı. Bütün bunlar çok güzeldi. Ama, birden kıralın yüreğini buz gibi soğuk bir el kavradı. Ölmüş bir çocuk gördü. Yanmış bir evin eşiğinde, dayanılmaz bir halde, çiğnenmiş bir çiçek gibi solgun yatıyordu. Küçük, sarışın bir okul çocuğu idi; gömleciği kanlar içindeydi. Kaskatı kesilmiş parmakları ile bir palyaço bebeği sıkmaktaydı.

Fatih kıral :

— Bu çocuğu kim öldürdü? diye sordu.

Ama ne askerler, ne de halk yanıt vermediler. Onlar bir çeşit gölge resimler gibiydiler. Onların yerine peri yanıt verdi :

— Çocuğu bir top mermisi öldürdü. Senin toplarından kente atılan bir mermi...

Kıral, kederlendi :

— Erkekleri öldürürüm; askerleri de... Ama, çocukları öldürmek...

Peri omuz silkti :

— Bu, her savaşta olan işlerdendir, diyerek kayboldu.

Ordu yola çıkmak için sabırsızlanıyor, acele ediyordu. Kıral ise tereddütteydi. Garipti, ama gerçekti: durmadan o küçük okul çocuğunu düşünüyordu. O şimdi sevinç içinde koşup durmakta, şu anda belki de kuklasiyle oynamaktaydı. Ama, birkaç gün sonra, kent topa tutulduğu zaman...

Ordu bir hafta daha başkentte kaldı; sonra askerleri memleketlerine yolladılar. Savaş olmıyacaktı.

Kıral artık savaş şanını şerefini düşünmek istemiyordu. Tersine, ulusunu gönendirmeyi kararlaştırmıştı. Böylece, savaşçı kırallar kadar değilse bile, yine ünlü bir kıral olabilirdi.

Halkın çektiği acıları öğrenmek üzere bütün gün mahkeme kürsüsünde oturuyor, geceleyin ise kılık değiştirerek şehri dolaşıyordu.

Bir yıl sonra, artık yetesi şey öğrenmiş olduğu kanısına vararak yeniden odasına kapandı, vaftiz-anasını çağırdı.

— Dile benden ne dilersen sevgili vaftiz-oğlum!

— Ulusumu gönendir vaftiz-anacığım! Paranın dile gelmesini sağla! Çünkü her acının nedeni paradır. İnsanlar para için birbirlerini ayaklar altına alıyor, soyuyor, yığın yığın öldürüyorlar. Para ise, bu dilsiz köle; kendisini suç yolu ile de, hak yolu ile de arayana ayrı çaba ile hizmet ediyor. Eğer altın konuşabilseydi her şey yoluna girerdi. Para kaatilin cebinde haykırmaya, altın ihtikârcının sandığında hıçkırmaya başlardı. Hele sen paranın dile gelmesini sağla bak, dünyada bir daha suç işlenmiyeceğini göreceksin!

Peri gülümsedi :

— İstediğin gibi olsun, dedi. Yarından tezi yok para konuşabilecek.

Bunu söyledikten sonra kayboldu.

Kıral ömründe o geceki kadar tatlı bir uyku uyumamıştı. Yarın en mutlu ülkenin kıralı olarak uyanacağı düşüncesiyle yatağına girmişti.

Ama, sabah karanlığında birden bire uykusundan uyandı. Dehşetli, acı bir gürültü sarayın duvarlarını sarsıyordu. Yüzbinlerce ses haykırıyor, hıçkırıyor, ah ediyor, sövüp sayıyordu. Sanki yüzbinlerce çaresiz günahlı, cehennemin ateşinde yanmaktaydı.

Kıral ürkerek yatağından fırladı. Patırtının geldiği yöne doğru yürüdü. Dışarıda, kemerli uzun koridorlarda ölüm korkusuna uğramış uşaklar, titrek ellerinde yanar

mumlarla bekleşiyorlardı. Hiç kimse bu ecinnili patırtının nedenini bilemiyordu. Esrarlı koridorlardan öyle yürek parçalayıcı bir acı yankılanıyordu ki uşakların saçları dikilmiş, korkudan dişleri birbirine çarpıyordu.

Koridorun ucunda demir çaprazlı büyük bir kapı vardı. Kıral hazinesinin kapısı. Gürültü oradan geliyordu.

Kıral :

— İçeride kim var? diye sordu.

— Kimse yok! dediler. Yalnız, jandarmaların dün getirdiği vergi paraları var.

Kıral hiçbir şey söylemedi. Geri dönerek odasına kapandı. Orada vaftiz-anasını üçüncü defa çağırdı.

— Dileğin nedir sevgili vaftiz-oğlum?

— Kıral olmamak istiyorum!

Çeviren : S. N. Özerdim

o

BİZE GÖNDERİLEN ESERLER

Dünya Nimetleri : André Gide, Çeviri : Tahsin Yücel, İkinci Basılış, Varlık Yayınları sayı: 969, İstanbul 1963, 118 sayfa, 2 Lira.

Martin Eden : (roman) Jack London, Çeviri : Mete Ergin, Varlık Yayınları sayı 962, İstanbul 1963, 390 sayfa, 6 Lira.

İş İşten Geçti : Jean - Paul Sartre (roman), Çeviri : Zübeyir Bensan, 2. Basılış, Varlık Yayınları sayı : 968, İstanbul 1963, 112 sayfa, 2 Lira.

Bütün Oğullarım : (oyun 3 perde) : Arthur Miller; Çeviri, Ülkü ve Aykut Tamer, Varlık Yayınları, sayı : 966, İstanbul 1963, 80 sayfa, 2 Lira.

Molierè : Hayatı, Sanatı, Eseri, Hazırlıyan : Yaşar Nabi Nayır, Varlık Yayınları sayı : z65, İstanbul 1963, 112 sayfa, 2 Lira.

Baba Evi (roman) : Orhan Kemâl, 3 Basılış, Varlık Yayınları, sayı 967, İst. 1963, 104 sayfa, Lira.

NİSAN ÇILGINI

Nursen Karas

— Pöh.. dedim, ister gel ister gelme !

Papuçlarımı giyip fırladım. Geniş, kalabalık yollara dayanamıyacaktım; kırımsı boş sokaklara saptım. Hattan geçerken, bir kez raylara enlemesine uzanıvermeyi düşündüm. Kimbilir belki de sonuna kadar dayanamazdım. Tren burnuma dayanınca lâstik top gibi kenara atardım kendimi.. Bu da yürek işiydi...

Pazar.. Pazardı bugün. Körolası pazarlar, bitmek bilmeyen, olmaz olası pazarlar... Hı! Ablam çıkmazsa evde oturacaktım sanki. Otobüsde de hep bunu düşündüm. İnsanın ablasından başka arkadaşı olmaması ne fenaydı! Hele o abla da çoğu gün karamsar olursa, kara kara konuşup insanın içini karartırsa. Kadıköyde ne yapacaktım? Teyzeme gitmem.. Bugün Teyzemlik günüm değil... Oya evde miydi ki?... O da benden pek hoşlanmazdı ya... Hoşlanan biri var mı diye düşündüm. Böyle «Biri» yoktu son yıllarda. Ama gene de Oya sevindi beni görünce. Bir çay tutuşturdular elime. Sonra bir daha. O da bugün yalnızmış, sabah beri roman okuyup sigara içiyormuş, radyodaki klâsik batı müziğini de dinlemiş. Chopin hele... Bir çalmış ki... Bu saatedek de tüm eğlencelerini, uğraşılarını tüketmiş. İyi etmiş de gelmişim. Ben de sevindim geldiğime; bana benzeyen «Biri» ni bulmuştum hiç değilse. Onun meşhur bir simitçisi vardır. Her gidişimde gevrek gevrek simit tutarlar çayın yanında. Severim... Değişiklik... Bugün Oya'da da değişiklik vardı söz arasında durup durup dışarı bakmıyordu. Gülüp konuşuyordu boyuna. Ben de... Ben de gülüp konuşuyordum ya... Galiba asıl değişiklik bendeydi. Odadakileri hep ben güldürüyordum..

Dışarda hava gümbürdemeye başlarken Moda'ya inmeğe karar verdik. Odadaki ihtiyarlara inat kalktık. Kendi giysilerinden verdi bana; Truakar kollu bir pardesü, bir eşarp. Ayağımda da bayramlık papuçlarım vardı ya, «Boşver» dedim, ıslansınlar. Belki onlar da yağmuru yiyince benim gibi azıcık rahatlarlar!

Olmayacak şeylere güldük gene. Bir bahçeden ıslanmış salkımları kopardık. Meğer bu Oya ne can kızmış! O da benim için öyle düşünüyor olmalıydı... Herkes evlerine kaçışırken ağır ağır iskeleye indik. Dönüp dönüp bakıyorlardı bize. Arkadaşım mırıldandığı caz şarkısını perde perde yükseltiyordu ya, hiç oralı değildim. Kökten değişmiştim. Deniz kulübünün duvarına dayanıp birer sigara tüttürürdük. İzmaritini suya atarken «Demek böyle olmak gerek» dedim içimden. «Yalnız kalmamak için böyle olacaksın» Evet... Kitaplar yetmiyordu insana. İnsana insan gerekti. Canlı insan, uydurulmuş insan değil. Sade o konuşmıyacak. Sen de konuşacaksın, cevap verecek anlayacak.

Tepede, büyük büyük apartımanların eteğinde, kanepelerde otururken denize, yandaki arabada koklaşan gölgelere bakıp sustuk ama; sevincimden karşıdaki, yamaca eğilmiş ağaca çıkıp, olan gücümle sarsmak istiyordum.

Evlerine dönünce yeni bir eğlence buldum. Odasında incik boncuklarını karıştırdım. Hepsini denedim, üst üste takıp ihtiyarları güldürdüm.

Sonra... En güzeli en son oldu. «O» na bir kere daha telefon ettim. Durakta otobüs beklerken kulübe boşalınca hiç düşünmeden girdim, çevirdim numarayı. Evde olmaz sanıyordum ama gezmesinden dönmüş. «Efendim» diye açtı telefonu. «Efendim?... !Alo... Alo...» usuldan birşeyler söyledi, kapadı. Gülerek çıktım. Sesini hanidir özlemiştim ya; Suadiyeden konuşamıyordum. İstasyonda tren sesi kimliğimi ele verir diye...

REKLÂMLARINIZ İÇİN

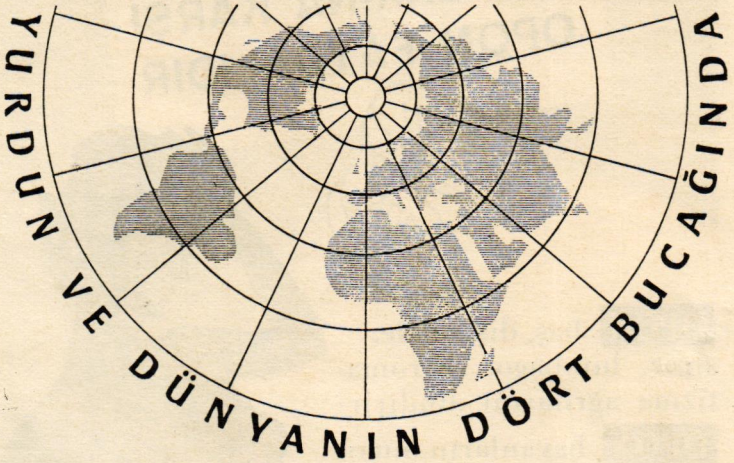

BASIN İLÂN KURUMU

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi Nu. 1 İstanbul

Telefon: 22 43 84 - 22 43 85 Telgraf Adresi: BASINKURUMU

Şubeler	Dış Muhabirler	
İstanbul	A. B. D.	İsveç
Ankara	Almanya (Federal)	İsviçre
İzmir	Avusturya	İtalya
Adana	Avustralya	Japonya
Bursa	Belçika	Lübnan
Diyarbakır	Bulgaristan	Macaristan
Erzurum	Çekoslovakya	Norveç
Eskişehir	Danimarka	Pakistan
Konya	Fransa	Polonya
Zonguldak	Hollanda	Portekiz
	İngiltere	Romanya
	İspanya	Yugoslavya
	İsrail	Yunanistan

YENU : 26 (Basın 5952)

BAŞ ve ADALE AĞRILARINA KARŞI OPON FAYDALIDIR

OPON baş, diş, adale, sinir, lumbago, ve romatizma ağrılarını dindirir

OPON bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında faydalıdır

Sağlık mevzuunda ailenin en yakın dostunun doktoru olduğunu unutmayınız

OPON

günde 6 adete kadar alınabilir

YENU : 27 — Faal Ajansı 2397